

PÅ LIKA VILLKOR - JÄMSTÄLLDHET GENOM LIVET

Det här materialet är producerat av Arena Skolinformation, en del av Arenagruppen, i nära samarbete med ett antal fackförbund. Syftet är att öka kunskaperna om jämställdhet i relation till arbetslivet.

På www.arbetslivskoll.se går det att hitta mer information. Där kan du också läsa mer om Arenagruppen och de fackförbund som finansierar denna skrift.

Text: Linnea Granath, Ludvig Myrenberg, Amanda Sonesson
Uppdaterad 2025: Staffan Kahn
Grafisk form och illustrationer: Anna Harvard
978-91-980250-3-3
Tryck: Trydells

arenaskolinformation

arenaskolinformation

JÄMSTÄLLDHET - VARFÖR DET?

Varför ska vi sträva efter jämställdhet? Det finns väl ingen större skillnad mellan kvinnor och män i dag? Har vi inte kommit tillräckligt långt? Vi lever ju i ett samhälle där alla är fria att välja sina liv?

JO, VISS STÄMMER det att vi har kommit långt med jämställdheten i Sverige. Men Sverige är fortfarande inte ett jämställt land. Män har till exempel betydligt högre inkomst än kvinnor trots att kvinnor statistiskt sett har högre betyg och utbildning och män har även som grupp större makt och inflytande på arbetsplatser och i samhället. Kvinnor tar fortfarande det största ansvaret för hem och barn – ett arbete utan ersättning som ofta leder till att kvinnor arbetar mer deltid och tjänar mindre än männen.

För oss är det viktigt att arbeta för ett mer jämställt samhälle. Det handlar om att alla ska ha samma möjlighet att delta i samhället och forma sina egna liv, oavsett kön. För att det ska vara möjligt måste alla oavsett kön ha samma rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden.

I det här häftet får du en inblick i den historiska kampen för ett mer jämställt samhälle, hur det ser ut med jämställdheten i dag samt hur vi vill att framtiden ska se ut.

I materialet utgår vi från det övergripande målet för svensk jämställdhetspolitik och de sex delmålen.

Vi hoppas att innehållet ska väcka diskussioner och inspirera dig till att själv bidra till ett mer jämställt samhälle i framtiden.

Alla oavsett kön ska ha lika rättigheter och skyldigheter inom livets alla områden.

Vi på Arena Skolinformation förutsätter inte att alla definierar sig som kvinna eller man, att alla kommer leva i en heterosexuell relation eller att familjekonstellationer inte kan se olika ut. Strukturerna i samhället påverkar oss alla, oavsett vem vi identifierar oss som eller vem vi älskar. När vi skriver om kvinnor respektive män som grupp, vet vi att det är en förenkling, och att det finns personer som definierar sig utanför tvåkönsnormen.

VAD ÄR JÄMSTÄLLDHET?

DET FINNS SEX POLITISKT TAGNA MÅL SOM SÄGER ATT...

1. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.

Du ska kunna vara en del i samhället och uttrycka dina åsikter utan att

känna dig begränsad på grund av ditt kön.

Antons åsikt i klassrummet är inte mer värd än Amandas. Hennes förslag är inte automatiskt flummigt medan Antons idé är nyskapande. De kan båda ha en bra lösning på problemet, för de har väl fått samma chans att berätta?

2. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Möjligheterna till karriär, heltidsarbete och en schysst arbetsmiljö ska vara lika oavsett hur du definierar dig.

Möjligheterna att arbeta som brandman, barnmorska eller ordförande i en bolagsstyrelse i framtiden borde vara densamma för Mohamed, som för Julia.

3. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Du ska kunna välja ett yrke som intresserar dig. Det ska vara dina intressen, kunskaper och egenskaper som styr ditt yrkesval, inte din könstillhörighet.

"Jag vill att min dotter och min son ska få samma möjligheter i arbetslivet när de blir vuxna. Att båda ska ha chans till chefsjobbet om de har rätt kompetens och att ingen av dem ska få frågor som 'vill du ha barn snart?' på en anställningsintervju."

4. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemanvändningen och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Det ska vara självklart att vuxna delar på ansvaret för hem och familj.

"Jag kan inte komma på en enda gång som jag sett min farfar laga mat eller hänga tvätt, hemmet har farmor alltid skött. Alltså farfar är ju inte elak, han är bara en del av en struktur. Men jag vill inte ha det så med min tjej."

5. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Du ska kunna känna trygghet i att du får den hjälp du behöver, utan att föreställningar om kvinnor och män påverkar.

"Så klart visste jag att kuratorn fanns på skolan. Jag höll på att gå under inom-bords men vågade aldrig gå dit. Var rädd för vad andra skulle säga, det förväntades att jag stod pall. Jag ångrar det i dag, det hade besparat mig så mycket lidande om jag berättat för någon hur jag kände."

6. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Både kvinnor och män ska känna sig trygga och inte behöva utsättas för sexualiserat våld och kränkningar.

"Så här i efterhand funderar jag ofta på Maria i min klass, vi såg ju blåmärken, varför frågade vi aldrig? Som om att våld i en relation inte kan drabba en nykär sjuuttonåring."

Många möjligheter i stället för två

Villkoren för hur ditt liv formas i framtiden styrs till stor del av politiska beslut och viljor. Dina möjligheter att lyckas i skolan och på arbetsplatserna påverkas både av de normer som råder i samhället och många olika politiska beslut.

Därför går det inte att prata om jämställdhet utan att titta närmre på politiken, arbetslivet och familjelivet – områden som på olika sätt kommer att påverka ditt liv i framtiden.

Jämställdhet handlar inte om att alla ska vara lika och göra samma saker. Jämställdhet handlar inte heller om att kvinnor ska få mer makt än män. Däremot handlar det om att du som individ ska ha många möjligheter att välja hur du vill leva ditt liv – att du inte begränsas av två mallar: en för kvinna och en för man.

Politiken, arbetslivet och familjelivet hör ihop.

DISKUTERA

1. Hur tänker du kring jämställdhet? Varför är det en viktig fråga?
2. Vad har du för erfarenheter? Inom vilka områden upplever du att det finns orättvisor mellan könen? Har du upplevt situationer där tjejer och killar har olika villkor? Ge exempel.
3. Det finns vissa personer som inte tycker att det är viktigt med jämställdhet. Varför tror du att det är så? Vad har de för argument? Hur kan man bemöta det?
4. Alla tjänar på jämställdhet. Vad skulle bli bättre för kvinnor? Vad skulle män tjäna på ett mer jämställt samhälle?

Rösträtt för kvinnor

DE SVENSKA
KVINNORNAS

RÖSTRÄTTSDAG

FIRAS P

1. JÄMSTÄLLDHET FÖRR OCH NU

Tittar vi bakåt i historien så ser vi att Sverige inte har varit ett speciellt jämställt samhälle. För hundra år sedan hade kvinnor betydligt sämre villkor än i dag. I det här kapitlet får du följa kampen för ett mer jämställt samhälle från 1800-talet fram till i dag.

Vägen till ett mer jämställt samhälle

På 1800-talet var till exempel den gifta kvinnan inte myndig, hon fick inte rösta i politiska val och kvinnor fick bara arbeta inom vissa yrken. Kvinnan var mannens egendom – först var hon pappans ansvar, sedan skulle hon giftas bort och tas om hand av sin man. Kvinnan ansågs vara det svaga könet, hon skulle ta hand om familjen och försörjas av en man. Att använda våld för att ”hålla ordning” där hemma var inte ovanligt. Det var först 1864 som det blev olagligt för mannen att slå sin hustru. Mannen var samhällets norm och det var självklart att mannen hade mer makt och inflytande än kvinnan.

Kvinnorna kräver förändring

När det moderna industrisamhället växte fram på 1800-talet förändrades villkoren för både kvinnor och män. Många kvinnor krävde nu ökade rättigheter. De ville ha mer inflytande, få del av makten och bli betraktade som likvärdiga medborgare. Det var helt orimliga krav tyckte många.

En gradvis förändring

Kampen för ett jämställt samhälle började på 1800-talet och har lett till att kvinnor har fått bättre villkor – inom politiken, i arbetslivet och i hemmen. Förändringen gick inte av sig själv, den drevs av modiga kvinnor som envist organiserade sig och argumenterade för förändringar. Förändringen skedde bit för bit, bland annat genom politiska reformer, fackligt arbete och målmedvetet arbete i olika kvinnoföreningar. Det var ett tufft arbete som ofta stötte på hårt motstånd.

Det var först 1870 som kvinnor fick ta studenten. Här är Sveriges första kvinnliga student, Betty Petterson. Hon blev också den första kvinnan att ta en akademisk examen, vilket blev tillåtet år 1873.

1845. Lika arvsrätt för män och kvinnor införs, dock var det den gifta kvinnans make som bestämde över pengarna eftersom gifta kvinnor var omyndiga.

Kvinnlig rösträtt – ett första steg mot jämställdhet

Kampen för kvinnlig rösträtt var den första stora massrörelsen i Sverige som i första hand organiserades av landets kvinnor. År 1884 lades det första förslaget om kvinnlig rösträtt fram i riksdagen, men det skulle ta många år innan det blev verklighet. Motståndet från samhället var starkt. Ett argument var att kvinnorna var alldeles för impulsiva och lättpåverkade för en så viktig uppgift som politik. Frågan var hur kvinnorna på bästa sätt skulle kunna förverkliga sina krav.

Författaren Elin Wägner var en av de svenska aktiva rösträttskvinnorna, här porträtterad på ett rösträttsvykort. De användes i opinionsarbetet och var också ett sätt att få in pengar till verksamheten.

De svenska kvinnorna förlitade sig på den svenska folkrörelsetraditionen. Genom att organisera sig, ordna möten, samla namnunderskrifter och driva sin sakfråga ihärdigt och envist skulle de uppnå målet om kvinnlig rösträtt.

Samarbete ger styrka

Kvinnor från olika politiska partier och samhällsklasser började samarbeta och bildade "Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt". Det var en organisation som drev frågan om kvinnlig rösträtt. Kampen handlade inte bara om att få rösträtt, det var även en kamp för att bli "fullvärdiga medborgare" med samma rättigheter som män.

Rent praktiskt handlade det om självklara saker, som att själv få bestämma över sina ärvda tillgångar, att alla yrken på arbetsmarknaden skulle vara tillgängliga för kvinnor och att själv som vuxen få bestämma vad ens lön ska gå till utan att behöva fråga sin pappa eller make om lov.

SUFFRAGETTERNA

Även den engelska rösträttsrörelsen använde sig från början av fredliga arbetsmetoder. Men när den fredliga kampen inte gav resultat bildades en ny mer militant rösträttsförening som kom att kallas suffragetter (eng. suffrage = rösträtt). Suffragetterna är främst ihågkomna för sina aggressiva metoder i rösträttskampen. Från att demonstrera, störa politiska möten och hungerstrejka i fängelset till mer våldsamma metoder som att bränna byggnader och krossa rutor för att få uppmärksamhet i rösträttsfrågan.

Kampen gav resultat

Efter nästan 40 års kamp fick kvinnorna äntligen rätt att rösta till riksdagen. Året var 1919 och det första valet där kvinnor fick rösta var år 1921. Samma år blev också gifta kvinnor myndiga och fick då också rätt att föra sin egen talan och slippa makens målsmanskap. Nästan hälften av de röstberättigade kvinnorna röstade i valet, vilket resulterade i att fem kvinnor fick plats i riksdagen.

Trots att de första kvinnliga politikerna inte var så många fick de ganska stor betydelse. De lyfte fram kvinnornas frågor och erfarenheter i de politiska rummen. Till exempel togs nu frågor som äktenskapslagstiftning och utomäktenskapliga barns rättigheter upp i den politiska debatten.

Sverige var sist i Norden med att ge kvinnor rösträtt. I Finland fick de det 1906, i Norge 1907 och i Danmark 1915.

Sammanträde under den internationella rösträttskongressen i Stockholm år 1911.

FOTOREPRODUKTIONER: KVINNSAM, GÖTEBORGS UNIVERSITETS BIBLIOTEK

DISKUTERA

Hur bekämpar man bäst orättvisor? Med konfrontation, högljudna protester och civil olydnad? Eller är det bättre att organisera sig och söka dialog och samarbete trots att det kan ta längre tid? Vad finns det för fördelar och nackdelar med de olika metoderna? Diskutera.

1864. Män förbjuds slå sina fruar. Det innebar dock inte att våldet upphör utan det ansågs länge vara en privat familjeangelägenhet.

1874. En lag stiftades som gav gifta kvinnor rätt att bestämma över sin arbetsinkomst, tio år senare även över den egendom hon ärver.

1884. Den första motionen om kvinnlig rösträtt läggs.

MOA MARTINSON SKILDRAR SUPANDET

I Moa Martinsons bok *Mor gifter sig* som utspelas vid 1900-talets början får vi följa åtta-åriga Mias fattiga uppväxt och hennes upplevelser av mäns supande. Med en mamma som sliter dagarna i ända och en styvfar som super bort mycket av deras pengar. Här har grannfrun Olga flytt huset lagom innan hennes fulla man Karlberg kommer hem.

”Har frun sett Olga? Jo då, bondfrun himlade med ögonen. Olga låg allt här hon, det måste hon alltid när Karlberg var drucken. Olga hade varit litet lätt av sig som flicka se, och det kom för Karlberg på fyllan, ja han var så galen att han skyllde bonden för det ena och det andra, men bara han blev nykter så var allt bra igen, fast nog kom det väl att hända något spektakel, det trodde då bondfrun. Om inte Olga hann i väg en vacker dag Karlberg kom hem drucken, så blev det mord, det trodde bondfrun fullt och fast.”

Kvinnor engagerar sig mot supandet

År 1922 hölls en folkomröstning om att förbjuda sprit i Sverige. I den folkomröstningen var det fler kvinnor än män som röstade. Det var en viktig fråga för många kvinnor eftersom männens spritmissbruk främst drabbade kvinnor och barn. Dock delade man upp rösterna – om valresultatet blev jämnt, skulle männens röst väga mer än kvinnornas. Nej-sidan vann folkomröstningen. Inget förbud infördes. Däremot fanns regler om hur mycket och vem som fick köpa sprit.

Affischer från ja- och nej-sidan i omröstningen 1922. Den nedersta är den mest kända för nej-sidan gjord av konstnären och författaren Albert Engström.

REPRODUKTION: KVINNSAM, GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

Framgångarna leder till motstånd och möjligheter

Att kvinnorna nu fick rätt att rösta gjorde inte automatiskt att de fick en jämlik behandling. Motståndet mot ökad jämställdhet var fortfarande stort.

Det var vanligt att män med makt aktivt motarbetade att kvinnor fick inflytande i politiken och i arbetslivet. Till exempel kunde kvinnliga sökande till högre statliga tjänster avslås trots att de nu hade formell rätt till dessa tjänster. Det var alltid män som bedömde ansökningarna och många tyckte att kvinnor inte var lämpliga för jobben med högre status.

”Kvinnor bör inte arbeta”

Mannen ansågs vara den som skulle försörja familjen, därför var det många som tyckte det var viktigast att mannen fick ett jobb. Speciellt under lågkonjunkturen på 1930-talet när arbetslösheten var hög.

De fanns till och med de som ansåg att det var skadligt för kvinnor att arbeta och att det var orättvist att två i samma hushåll hade avlönat arbete. De skulle ju då kunna leva i lyx medan andra led i arbetslöshet.

På 1930-talet lades det fram flera lagförslag som krävde att gifta kvinnor inte skulle ha rätt till arbete. Men lagförslagen gick inte igenom, det ansågs bland annat att en sådan lag skulle minska kvinnors vilja att gifta sig och skaffa barn. Lågt barnafödande var på den här tiden en känslig politisk fråga. I stället blev det förbjudet för arbetsgivare att avskeda en kvinna som ingick äktenskap, var gravid eller födde barn. När lagen 1939 kom steg antalet statligt anställda kvinnor.

Motion nr 29 i Andra kammaren 1934, förslaget löd:

”Gifta kvinnor uppehålla tjänster, trots att deras män sitter med säkra anställningar och goda löner. Det är icke för mycket sagt om man påstår, att det råder ett mycket allmänt utbrett missnöje med detta s.k dubbeltjänstsystem, som gör det möjligt för vissa familjer att leva i överflöd och med dubbla inkomster, när andra icke ens kunna tjäna till brödet för dagen.”

1909. Lag upprättades om förbud mot kvinnligt nattarbete, den uppkom för att hindra kvinnor att konkurrera med männen om de lönande nattskiften.

1910. Kvinnor kunde väljas in i kommunalfullmäktige och stadsfullmäktige.

1921. Trädde grundlagsändringen i kraft som gav svenska kvinnor politisk rösträtt och möjlighet att väljas in i riksdagen.

1921. Gift kvinna blir myndig vid 21 år.

1927. Statliga läroverk öppnas för flickor.

Speciella kvinnolöner

Under första halvan av 1900-talet var de manliga arbetarnas arbetsuppgifter väl beskrivna med tydliga lönenivåer. Längst ner på listan över löner kom kvinnolönen, utan tydlig arbetsbeskrivning.

Kvinnolönen var tre fjärdedelar av den sämst betalde mannens lön. Flera argument användes för att ge kvinnor lägre lön än män. För det första ansågs kvinnor inte arbeta lika effektivt som männen, därför skulle de inte få lika mycket lön.

Ett annat argument var att kvinnor inte behövde lika mycket pengar som män. Kvinnorna kunde ju laga sin egen mat, sköta hemmet och sy kläder själva, det kunde inte männen.

Ett tredje argument för att ge kvinnor lägre lön var att många arbetsgivare hellre skulle välja en man om lönen var lika eftersom man trodde att kvinnorna hade högre sjukfrånvaro och då kostade mer för arbetsgivaren.

Arbeterskor på Tipstjänst i Stockholm 1950.

Kamp om lika lön för lika arbete

Kampen för att få bort den speciella kvinnolönen blev en lång och seg historia. På 1950-talet fanns det fortfarande en speciell lista med kvinnolöner för olika yrken. Frågan skulle lösas av arbetsmarknadens parter, det vill säga i avtal mellan arbetsgivare och fackförbund. År 1960 kom LO och arbetsgivarna överens om att de speciella kvinnolönerna skulle avskaffas. Tio år senare kom en liknande överenskommelse för privatanställda tjänstemän.

Men de flesta kvinnor berördes inte av rätten till lika lön för lika arbete, eftersom kvinnor och män ändå arbetade i olika yrken. De flesta kvinnor arbetade inom kvinnodominerade yrken och lönesattes enligt andra bedömningar. Ett förhållande som till stora delar fortfarande råder i dag.

1938.
Preventivmedel tilläts.

1939.
Förbud mot att avskeda kvinnor p.g.a giftermål eller graviditet.

1947.
Första kvinnan i regeringen.

1948.
Allmänt barnbidrag införs.

1949. Inte bara fadern utan även modern räknas som barnets förmyndare.

"BRYGGAR-ANNA"

BRYGGAR-ANNA är ett bevis på att kvinnors villkor kan förbättras genom facklig kamp. Anna Johansson-Visborg fick sitt smeknamn "Bryggare-Anna" efter sin tid på Hornsbergs bryggeri i början av 1900-talet där hon bar korgar med flaskor till ölutkörarna. Kvinnorna tjänade 7 kr och 50 öre i veckan, de manliga arbetskamraterna fick 16 kr för samma arbete. Att börja kl 05.00 och sluta vid 20.00 var inte ovanligt på bryggeriet.

Den tjuugoåriga Anna tröttnade på de dåliga arbetsvillkoren för kvinnorna. Eftersom facket inte kämpade för kvinnornas villkor och löner organiserade Anna sina kvinnliga arbetskamrater i en av de första kvinnliga fackföreningarna.

Anna var en duktig debattör och på något år blev mer än 500 bryggeriarbetskor anslutna till fackföreningen och villkoren förbättrades. Nu blev Anna med sin förmåga att få människor att lyssna dragplåstret på mötena.

Anna Johansson-Visborg.

Arbeterskor vid Piehls bryggeri år 1897.

UNDER ANDRA VÄRLDSKRIGET gjorde många män militärtjänst, vilket ledde till brist på arbetskraft. Vid Stockholms spårvägar anställdes då flera hundra kvinnor som konduktörer. Efter krigsslutet meddelade arbetsgivaren att kvinnorna hade skött sig bra, men yrket ansågs för ansträngande för dem. Även spårvägsmännens fackliga ombudsman tyckte att yrket var för tungt för kvinnorna.

70-åriga Anna engagerade sig i frågan. Uttalande gjordes, medier intresserade sig och en het debatt följde. Argument om att yrket var för tungt bet inte på Anna, som en gång i tiden lastat ölbackar 14 timmar om dagen.

Resultatet blev att kvinnorna fick behålla sina anställningar och att kvinnor även i fortsättningen skulle kunna anställas.

DISKUTERA

1. Varför var rätten att rösta en så viktig del i kampen för jämställdhet?
2. Här är tre argument som användes emot att kvinnor skulle få rösträtt. Hur tänker du kring dessa? Vilka argument kan användas för att bemöta dem i dag?

a) Kvinnornas viktigaste uppgift i samhället är att ta hand om familjen och barn. Om de intresserar sig mer för politik än sin familj kommer barnen, mannen och alla i samhället drabbas.

b) Kvinnor är impulsiva och lätta att påverka – se bara på hur de slaviskt följer klämodet. De kommer att rösta med strömmen och förstöra den jämna balans som råder.

c) Kvinnor är känslostyrda och kommer att sätta sina känslor före staten och samhällets bästa, kanske rösta för en förödmjukande fred i stället för krig.

Källa: Nya Dagligt Allehanda 28/5 1913

3. Varför tror du så många män var emot ökad jämställdhet under 1900-talet? Finns det några likheter i dag?

4. Jämför familjebilderna. På vilket sätt belyser bilderna kvinnor och mäns roller i familjen? Vad har förändrats? Vad har inte förändrats?

FOTO: WILHELM LUNDBERG/STOCKHOLMSKÄLLAN

Husligt anställda är föregångarna till förskola och äldreboende

Det dagliga hushållsarbetet innebär att ta hand om hemmets barn, tvätta, städa och se till att alla har det bra där hemma. Det är ett arbete som till största delen utförts av kvinnor. Arbetet har varit oavlönat och oreglerat. (Oreglerad arbetstid innebär att inte ha några fasta start- och sluttider.) Hushållsarbetet styrs ju av hemmets behov och inte av arbetstidslagar som i övriga arbetslivet. Där är till exempel arbetstiden reglerad till åtta timmars arbetsdag.

Hembiträden anställs

I början av 1900-talet flyttar allt fler från landsbygden till städerna. Fler människor börjar arbeta på arbetsplatser utanför hemmet, såväl kvinnor som män. Men det oreglerade hushållsarbetet måste fortfarande utföras. Vem skulle ta hand om det arbetet? De som hade råd kunde anställa ett hembiträde som utförde hushållsarbetet. Det blev nu en statussymbol som allt fler medelklassfamiljer unnar sig. Antalet anställda hembiträden ökar kraftigt, och 1930 fanns det 200 000 anställda hembiträden. Det var då det allra största kvinnoyrket.

Men under 1930-talet förbättrades möjligheten för kvinnor att arbeta inom industrin och servicesektorn, där fanns arbeten med högre status, reglerad arbetstid och bättre betalt. Allt fler sökte sig då bort från de "husliga anställningarna". Det blev brist på hembiträden.

Hembiträde på Strandvägen i Stockholm.

FOTO: LENNART AF PETERSENS/STOCKHOLMSKÄLLAN

1955. Försäkringskassan införs och nu får även husmödrar rätt till sjukpenning, en markering att deras oavlönade arbete i hemmet också räknades som arbete.

1964 P-piller blir lagliga i Sverige.

1965 Sverige som första land inför en lag som förbjuder våldtäkt inom äktenskapet.

1972 Sambeskattning avskaffas och ersätts av särbeskattning.

1960

1970

Nya kvinnoyrken med sämre villkor

På 1930-talet minskade barnafödandet kraftigt. Politikerna blev oroliga, något måste göras för att öka antalet barn i landet. Det behövdes reformer. En anledning till det minskade barnafödandet antogs vara den tunga bördan kvinnor måste bära när de ansvarade för både hem och arbete. Att skaffa barn lockade inte.

Annie Eriksson, hemvårdarinna i Ludvika år 1958.

Därför infördes år 1944 den första socialpolitiska reformen med så kallade "hemvårdarinnor". Visionen var att skapa ett modernt yrke, där det lågt värderade husliga arbetet skulle omvandlas till ett respektabelt och eftertraktat arbete. Den hemarbetande modern skulle vara idealet. Det fanns allt från kortare utbildningar för hemvårdarinna, till ett och ett halvt års utbildning för hemsyster. Utbildningarna skulle höja statusen för yrket. Men villkoren för denna yrkesgrupp var sämre. Minimilönen för en hemvårdarinna var 1 500 kronor per år att jämföra med årslönen för industriarbetare på 5 500 kr

för män och 3 100 kr för kvinnor.

Hemvårdarinnorna var till skillnad från ett hembiträde utbildade och anställda av kommunen och arbetade hos familjer med ett behov av hjälp, de var inte någon statussymbol.

Visionen misslyckas

Under 1960-talet förändrades synen på hemvårdarinnorna. Nu var inte det låga barnafödandet ett problem längre. Fokus flyttades till den växande gruppen äldre. Satsningar för att säkerställa en god äldreomsorg skulle nu prioriteras. Den tidigare hemvårdinneutbildningen försvann. Delar av utbildningen lades in i den nya gymnasieskolan. Visionen att skapa ett riktigt och välavlönat arbete av hemarbetet med hög status övergavs till slut helt.

1982 Lag införs som förbjuder könsstämpling av kvinnor.

1989 Alla yrken blir tillgängliga för kvinnor.

1995 En särskild öronmärkt månad införs i föräldraförsäkringen, 30 dagar som inte kan överlåtas till den andra föräldern.

1997 Utsågs Sveriges första kvinnliga biskop.

1974 Abortlagen och föräldraledighetslagen införs.

1980

1990

FOTO: SVEN NORDAHL, DALARNAS MUSEUMS BILDARKIV

BREV FRÅN EN HEMSYSTER

JAG FLYTTADE FRÅN landsbygden och utbildade mig till hemsyster vid en hushållsskola på Lidingö i Stockholm. Jag fick ingen ekonomisk hjälp hemifrån utan hade ett städjobb om kvällarna hemma hos en sjömansfamilj. En unade sig ingenting extra på den tiden, under hela utbildningen reste jag inte hem en enda gång. På skolan undervisades vi i hushållsarbete och annan social teori och gick som elev (praktik) på sjukhus och BB avdelningar.

Jag har tänkt på det i efterhand, vilket ansvar en hade som ung kvinna runt 20 år, när jag som hemsyster kom till familjer för att vara mammans ställföreträdare. Det var inte ovanligt med sex-åtta barn ute på landsbygden som en skulle ansvara för och samtidigt sköta hemmets sysslor. Som näst störst i en barnskara av sex syskon var jag visserligen van sedan barnsben, men ändå. En ifrågasatte inte uppgifter eller arbetstider. En ställde upp på det som förväntades av en helt enkelt. Det kunde även hända att jag fick ligga övernatt för att ta hand om barnen, trots att pappan fanns hemma. Vid ett tillfälle hamnade mamman i en familj på sjukhus och kvar hemma fanns ett niomånaders barn, storasyskonet och pappan. Barnet var van vid att få något i flaskan på natten och då togs det för givet att jag också skulle övernatta för att styra med det. Den lilla stugan var så förfärligt kall och bara ena sovrummet där mannen då skulle sova på övervåningen var uppvärmt. Men då krävde jag allt att det är på villkoret att vi eldar upp i rummet bredvid om jag ska stanna! En vet ju aldrig vad karln kunde tagit sig för.

1950-1980-TALET

1950-talet – hemmafruns årtionde

Den allmänna uppfattningen på 1950-talet var att kvinnor skulle vara hemma för att ta hand om barn och hushåll. Det var vanligt att kvinnor arbetade så länge som de var ogifta. Sedan var idealet att mannen skulle arbeta och försörja familjen samtidigt som kvinnan skulle vara hemmafru. Detta gjorde att frun blev ekonomiskt beroende av mannen.

Men det fanns också många hemmafruar som utförde enklare arbeten åt företag hemma vid köksbordet, till exempel att måla ishockeyspelare till ishockeyspel eller tillverka tvättlappar till klädesplagg. Att städa kontor på kvällstid eller laga mat och servera på privata fester var inte heller ovanliga arbeten för att dryga ut hushållskassan. Långt ifrån alla kvinnor hade råd att följa idealet och vara hemmafru. Kvinnor som deltog i arbetslivet hade ofta anställning i ett kvinnoyrke med underordnad karaktär och saknade vidare karriärvägar.

Stora förändringar sker under 1960–1970-talen

1960–1970-talen var förändringarnas årtionden. Den svenska ekonomin blomstrade och arbetslösheten minskade. Nu var det viktigt att få fler i arbete, och kvinnor sågs som en outnyttjad arbetskraft. Allt fler kvinnor fick nu möjlighet att komma ut i arbetslivet.

Flera politiska reformer bidrog till att få ut kvinnorna på arbetsmarknaden, till exempel särbeskattning, utbyggnaden av förskola, föräldraförsäkringen och fri abort. Reformerna som förändrade livsvillkoren för både kvinnor och män i Sverige.

1967 – Barnomsorg gör det möjligt för kvinnor att arbeta

1967 infördes barnomsorgslagen som innebar att alla barn skulle erbjudas förskola. Lagen gjorde att antalet daghemplatser ökade snabbt; 1962 fanns det 11 000 daghemplatser i hela Sverige, tio år senare fanns det 142 000 daghemplatser. Barnomsorgens utbyggnad gjorde det lättare för Sveriges kvinnor att kombinera barn och arbete.

1971 – Kvinnorna får kontroll över sin egen ekonomi

Fram till år 1971 betalade gifta par skatt gemensamt. Det gjorde det olönsamt för gifta kvinnor att arbeta. År 1971 infördes särbeskattning av gifta par, vilket innebar att var och en betalade sin egen skatt. Det gynnade framför allt kvinnans ekonomiska självständighet. Nu lönade det sig för båda att arbeta. Efter lagens införande sjönk antalet hemmafruar drastiskt och många började arbeta deltid.

1973 – Politikerna tar jämställdhet på allvar

År 1973 inrättades en jämställdhetsdelegation. Målet var att satsa mer för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män. Arbetet skulle ske på arbetsmarknaden, och rätten till egen försörjning skulle vara grunden för den svenska jämställdhetspolitiken.

1974 – Båda föräldrarna kan vara hemma med barn

År 1974 infördes föräldraförsäkring som gav föräldrar lagstadgad rätt att vara hemma med barnet och samtidigt behålla en relativt stor del av lönen. Ur ett internationellt perspektiv var detta revolutionerande.

1979 – Ojämställdhet blir olagligt på arbetet

År 1979 antogs en lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Syftet var att ge kvinnor och män lika rätt i fråga om arbetsvillkor, anställning och utvecklingsmöjligheter. Lagen innebar förbättringar för kvinnors villkor i arbetslivet.

Yrkesområden öppnades upp, och kvinnor kunde nu börja jobba inom olika yrken som polis, präst och militär. Dock var det inte många kvinnor som arbetade inom de nya yrkena och de som ändå gjorde det möttes ofta av motstånd från män.

1980 – En ombudsman ska försvara jämställdheten

År 1980 tillsätts Jämställdhetsombudsmannen (JämO). Uppgiften var att övervaka att de lagar som berör jämställdhet och diskriminering i arbetslivet följs och ta emot och utreda anmälningar. JämO hade också som uppgift att ge råd och sprida kunskap om jämställdhet. 2009 ersattes JämO av Diskrimineringsombudsmannen (DO). Samtidigt förändrades också lagarna kring jämställdhet och diskriminering och slogs ihop till en lag.

En reklamkampanj från 1978 riktade sig till männen med budskapet: "Det är schysst att vara föräldraledig". Den gjordes bland annat med tyngdlyftaren "Hoa Hoa" Dahlgren och fick stor uppmärksamhet.

FOTO: REIO RÜSTER/
FÖRSÄKRINGSKASSAN

PAPPALEDIG PIONJÄR

LASSE VAR EN av de första männen som var föräldraledig efter att lagen hade införts 1974.

”Det tittades storögt när jag kom med barnvagnen till BVC. Men det passade bra för oss då, jag ville vara hemma med dottern och mamman skulle utbilda sig. Närheten och förmånen att få tillbringa tid med mitt barn tog bort allt negativt.”

När Lasse meddelade sin chef att han inte kunde jobba för att han skulle ta hand om sitt barn frågade chefen om han hade hört rätt. Han undrade vad Lasse var för en karl.

”Nu ser jag med stolthet tillbaka på att jag var föräldraledig. Samtidigt kan jag bli ledsen när jag ser dagens statistik och att det inte är fler pappor som tar föräldraledighet och prioriterar förmånen att lära känna sitt barn under deras första tid i livet.”

DISKUTERA

1. Vilken reform anser du hade störst betydelse för jämställdheten i Sverige? Diskutera och lägg fram dina argument.
2. Vem tycker du har störst ansvar att bidra till att vi får ett mer jämställt samhälle? Staten, politiska partier, enskilda individer?
3. Vad kan man göra för att skapa ett mer jämställt samhälle? Ge några exempel på åtgärder som du tror skulle kunna öka jämställdheten.
4. Ofta har politiken gått före och påverkat attityderna. Läget i dag är att jämställdheten i Sverige är till stor del ett resultat av lagar och politiska reformer. Vad är effektivast, att genom reformer få till förändring eller tvinga genom lagstiftning? Vilka fördelar och nackdelar finns det med att lagstifta i stället för att låta var och en bestämma själv?
5. Tänk dig att du är en kvinnlig stridspilot eller manlig barnmorska och någon ifrågasätter ditt yrkesval. Fundera ut hur du kan besvara kritiken och argumentera för detta.
6. Undersök könsnormer i medierna. Välj ut två reklamfilmer. En som du anser på något sätt visar hur könsnormer förmedlas på ett negativt sätt och en som du anser ger en mer rättvis bild av kvinnor och män. På filmarkivet.se finns historiska reklamfilmer som du kan använda.
7. Har könsnormer i medier och film förändrats? Jämför två filmaffischer, till exempel "Tarzan and the Amazons" från 1945 med "The Hunger Games" från 2012. Diskutera och resonera.

1999. Lag om förbud mot köp av sexuella tjänster.

2010. En ändring i lagen om totalförsvarspflicht, vilket gör värnplikten könsneutral.

2016. En tredje reserverad månad införs i föräldraförsäkringen för vardera förälder.

2018. Samtyckeslagen, som bygger på att allt sex ska vara frivilligt trädde i kraft.

2. JÄMSTÄLLDHET I DAG - HUR SER DET UT?

I förra kapitlet fick du ta del av den historia som har format det samhälle vi har i dag – ett samhälle som räknas till ett av de mest jämställda i världen. Visst har vi anledning att vara stolta och tack-samma, men det går inte att blunda för att ojämställdheten i Sverige fortfarande är ett samhällsproblem. Det är ett problem som visar sig i samhällets olika delar och som har konsekvenser för dig som individ. Oavsett vilket kön du har.

I DET HÄR KAPITLET ska vi titta på hur det ser ut i Sverige med hjälp av fakta och statistik. Vi har valt att lyfta fram fakta inom fyra områden, politiken, arbetslivet, våra hem och sexuella trakasserier. Vi tycker det är viktigt att argument och åsikter kring jämställdhet vilar på aktuella fakta och inte på fördomar eller allmänt tyckande.

Hur kommer det sig att det dröjde ända till 2021 innan vi i Sverige "ett av världens jämlikaste länder" fick en kvinnlig statsminister?

Kan vi säga att arbetslivet är jämställt när män i snitt tjänar tusentals kronor mer i månaden eller när nio av tio i börsens ledningsgrupper är män?

Hur kommer det sig att den vanligaste platsen där kvinnor utsätts för våld är inom hemmets väggar, av någon de känner?

Lever vi i ett jämställt samhälle när pappor bara tar ut 30 procent av föräldrapenningsdagarna och de som gör det möts av oförståelse och ifrågasättande, trots att alla föräldrar i Sverige har haft lika rätt att ta ut föräldradagighet i över 40 år?

NORMER PÅVERKAR VÅRT BETEENDE

Normer är oskrivna regler och förväntningar som brukar förklaras med ”det som anses normalt”. Normer är som en ram som visar oss hur vi ska bete oss för att bli accepterade av andra. Normer finns överallt i samhället. På gatan där du bor, i skolan och på arbetsplatsen där du kommer jobba.

Vad som anses normalt kan vara olika beroende på grupp och situation, men det normer har gemensamt är att de påverkar våra val, hur vi är mot varandra och hur vi uppfattar vår omvärld.

Vi lever i ett samhälle som är starkt präglad av könsnormer, alltså normer som säger oss vad som är normalt för hur tjejer och killar är och borde vara. En del normer ses som så självklara att vi inte ens tänker på dem.

Som att Lisa automatiskt är omhändertagande, duktig och känslig och förväntas ta ut det mesta av föräldraledigheten. Medan hennes kille Johan snarare förväntas vara teknisk, rationell och äventyrlig och har ett viktigt uppdrag på jobbet just nu och därför är det självklart att han inte tar ut någon föräldraledighet alls.

Könsnormerna bidrar till att vi begränsar oss eftersom vi delas upp i två motsatta grupper med specifika egenskaper – och vi förväntas vara olika, just på grund av vårt kön. Många är omedvetna om hur normer påverkar dem och tycker det är självklart att följa dem utan att reflektera. Det är svårt att mäta normer i siffror och statistik, men däremot kan vi vara säkra på att könsnormer till stor del påverkar beteendet som statistiken visar.

DISKUERA TIDNINGSMAGASINEN

Här ser du två tidningsomslag; ett för en mammatidning och ett för en modetidning riktad till män.

1. Vilka egenskaper tycker du att personerna på bilden beskriver? (Här är några exempel att välja mellan: omhändertagande, äventyrlig, känslig, omtänksam, självständig)
2. Ge exempel på typiska könsnormer som du tycker att bilden på omslagen kan förmedla?
3. Varför tror du att man visar kvinnor och män på det här sättet? Vem är avsändaren och vem är mottagaren? Finns det något problem med det?
4. Gör ett alternativt tidningsomslag som vänder perspektiven och utmanar de traditionella könsnormerna. Gör en enkel skiss med några rubriker och beskriv hur ditt omslag skulle se ut. Jämför och diskutera med en kamrat.

JÄMSTÄLLDHET INOM POLITIKEN

”Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.”

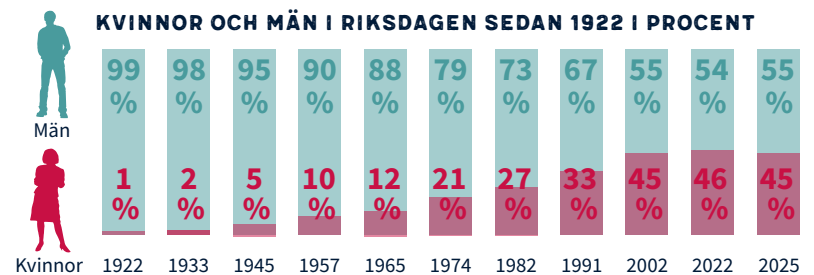
Ur Regeringens mål för jämställdhet 2016

KAMPEN FÖR rösträtt gjorde att kvinnor fick tillträde till den politiska makten på 1920-talet. Sedan dess har antalet kvinnor inom politiken ökat stadigt.

Tittar vi på fördelningen av platserna i Sveriges riksdag så ser vi en tydlig ökning av antalet kvinnor. I dag är över 40 procent av riksdagens ledamöter kvinnor. Politiken är ett av de områden i Sverige där jämställdheten har kommit längst.

De senaste åren har det också varit ett självklart mål att även regeringen består av en jämn fördelning av män och kvinnor. Men det handlar inte bara om att fördela platserna jämt, det handlar också om vilka som har makten och vilka frågor som får störst genomslag.

En jämn fördelning av kvinnor och män anses råda då fördelningen i en grupp är mellan 40 och 60 procent eller jämnare. Till exempel så anses vår riksdag ha en jämn könsfördelning, då andelen kvinnor är 45 procent och män 55 procent.

Källa: Sveriges riksdag

RWANDA, FÖRST AV ALLA

Rwanda har världens högsta andel kvinnor i parlamentet, 61 procent. Landet blev först i världshistorien att ha en majoritet av kvinnor i sitt högsta politiska organ. I dag finns fler kvinnor inom rättsväsendet och även lagarna har alltmer anpassats för att ge kvinnor lika rätt.

KÖNSKVOTERING

Könskvotering innebär att ett visst antal platser, i till exempel en bolagsstyrelse eller i riksdagen, reserveras för ett visst kön. Till exempel att minst 40 procent av platserna i ett företags styrelse måste innehas av kvinnor.

Könskvotering kan leda till att bryta den "omedvetna kvotering" som tidigare pågått, till exempel att män väljer andra män vid anställningar. Könskvotering kan också bidra till att få fart på jämställdhetsarbetet som annars skulle gå mycket långsammare.

Styrelser i stora företag och organisationer har en maktposition, då är det viktigt att både kvinnor och män är representerade. Å andra sidan behöver inte en styrelseplats automatiskt innebära makt för den enskilda personen, stämpeln att ha blivit "inkvoterad" kan innebära att ens åsikter inte väger lika tungt, och inflytande över verksamheten kan vara tyngre på andra poster.

Kvotering innebär inte en lösning på alla jämställdhetsutmaningar i ett företag eller en organisation. Det är troligt att man måste diskutera och förändra uppfattningen av att det finns typiskt kvinnligt och manligt när det gäller makt och inflytande.

40

procent är den minsta andelen av kvinnor eller män som styrelser i norska börsbolag måste ha enligt en kvoteringslag från 2006. De som inte har det kan straffas.

ETT JÄMSTÄLLT FÖRETAG

Ett exempel på företag som låter jämställdhet vara en naturlig del av företagskulturen är Polarbröd AB. De har fått flera priser för sitt jämställdhetsarbete, till exempel Guldnappen, ett pris från fackförbundet Unionen som tilldelats företaget 2013. Polarbröds koncernchef Karin Bodin utnämndes även 2018 till en av Sveriges mäktigaste samhällsförändrare för sina insatser för bland annat jämställdhet.

"Enligt tradition har företaget drivits gemensamt av kvinnor och män i generationer, det har funnits en entreprenörsanda där både kvinnor och män kunnat stå upp för sina idéer. Detta har bidragit till att det anställts både män och kvinnor och att vi i dag har en jämn könsfördelning, berättar Helena Rönmark, informatör på Polarbröd."

Företaget har flera egna uppsatta jämställdhetsmål, som att ha en jämn könsfördelning inom alla avdelningar och arbetsgrupper, samt i ledande positioner. Internt vill de uppfattas som ett jämställt företag och skapa möjlighet att förena förvärvsarbete med familjeliv.

"Vi vill vara en modern och attraktiv arbetsgivare, våra medarbetare ska känna stolthet över att jobba i ett jämställt företag. Och som familjeföretag är det naturligt för oss att sätta människan i centrum. Vi lånar medarbetarna från deras familjer, inte tvärtom", säger Helena Rönmark.

FOTO: POLARBRÖD

DISKUTERA

1. Vilka fördelar respektive nackdelar kan du se med könskvotering till exempel i bolagsstyrelser eller till riksdagen?
2. Hur kan du som arbetstagare påverka och förändra ojämställda villkor som du upptäcker på din arbetsplats?

JÄMSTÄLLDHET I ARBETSLIVET

Kvinnor och män ska ha samma möjlighet och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

SVERIGE ÄR ETT av de länder i världen som har störst antal kvinnor i yrkeslivet. Ungefär åtta av tio kvinnor i Sverige har ett arbete.

I många andra länder yrkesarbetar betydligt färre kvinnor, och utför i högre grad det obetalda arbetet, som att ta hand om barn och hem.

Kvinnor och män arbetar i olika yrken

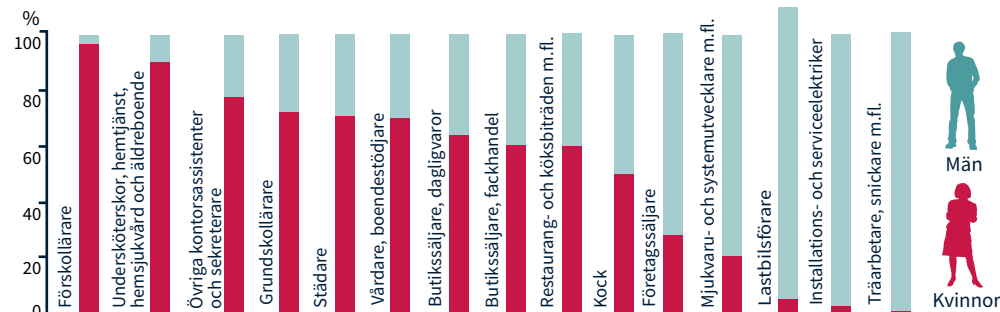
I Sverige arbetar en hög andel av både kvinnor och män – det är bra. Men, när vi tittar på vilka yrken de arbetar inom ser vi att Sverige har en starkt könsuppdelad arbetsmarknad. Kvinnor och män arbetar inom olika branscher och yrken i samhället. Typiska kvinnodominerade yrken är till exempel undersköterskor, förskollärare och administrativa assistenter, medan yrken som lastbilschaufförer, datatekniker och byggnadsarbetare domineras av män.

Den könsuppdelade arbetsmarknaden drabbar kvinnorna hårdast eftersom kvinnodominerade yrken ofta har sämre villkor (som lägre löner och högre andel deltidsanställningar), sämre karriärmöjligheter och lägre status.

Bakom till synes jämställda yrken kan det dölja sig ojämställda förhållanden. Kock är ett exempel: Där är fördelningen mellan könen 50 procent, vilket ser jämställt ut. Men de flesta kvinnor arbetar i storkök, män är överrepresenterade som kändiskockar och i finare restauranger. Vem tjänar mest och vem har högst status tror du?

ANDELEN KVINNOR OCH MÄN I NÅGRA VANLIGA YRKEN I SVERIGE 2023

Källa: SCB

43 800 KR
genomsnittlig
månadslön
för en man år
2024.

39 300 KR
genomsnittlig
månadslön
för en kvinna
år 2024.

Männen tjänar mer än kvinnorna

Trots aktivt arbete för att skapa lika löner tjänar fortfarande män betydligt mer än kvinnor. Genomsnittslönen för en kvinna var under år 2024 39 300 kronor och för en man 43 800 kronor. Den största orsaken till skillnaden är att kvinnor och män arbetar inom olika yrken och branscher. Lönerna är mycket högre i de yrken som domineras av män. Men även andra faktorer spelar in, till exempel ålder, vilken sektor man arbetar i, vilken utbildning man har och om man arbetar hel- eller deltid.

Utvecklingen går åt rätt håll, de senaste åren har löneskillnaderna mellan män och kvinnor minskat.

2050

Först det året
kommer män och
kvinnor ha lika löner
om utvecklingen
fortsätter i samma
takt som nu.

LÖNEDISKRIMINERING ÄR OLAGLIGT

Den viktigaste orsaken till löneskillnaden mellan könen är att kvinnor och män i stor utsträckning arbetar i olika yrken med olika löneläge. Löneskillnaden mellan kvinnor och män minskar. År 2024 var kvinnors lön i genomsnitt 90 procent av mäns. Sedan år 2005 har kvinnors löner ökat med i genomsnitt 3,7 procent per år. Motsvarande ökning för männen är 2,9 procent. Om man tar hänsyn till skillnader i yrke, ålder, utbildning och arbetstid finns det fortfarande en oförklarad löneskillnad på 4,4 procent kvar. Lönediskriminering är olagligt, vilket betyder att en arbetsgivare inte utan sakliga skäl får ge kvinnor och män olika lön om de har samma arbetsuppgifter. En arbetsgivare som inte följer det kan dömas att betala ersättning till den diskriminerade.

De flesta chefer är män

Männen har mer makt i arbetslivet eftersom de flesta chefer är män. Tittar vi på hela arbetsmarknaden ser vi att 60 procent av cheferna är män och 40 procent är kvinnor. De flesta kvinnliga chefer finns inom kommun och region samt i lägre chefspositioner.

I de allra högsta positionerna bland börsnoterade företag i näringslivet är den manliga dominansen ännu tydligare. Till exempel är 89 procent av de verkställande direktörerna män. När det gäller andelen styrelseordförande i börsnoterade bolag är siffrorna ungefär likvärdiga, 9 procent är kvinnor. I dagens tempo blir styrelserna jämställda först 2033, alltså ett decennium fram.

Andelen kvinnor i chefspositioner ökar för varje år, men det finns mycket kvar att göra.

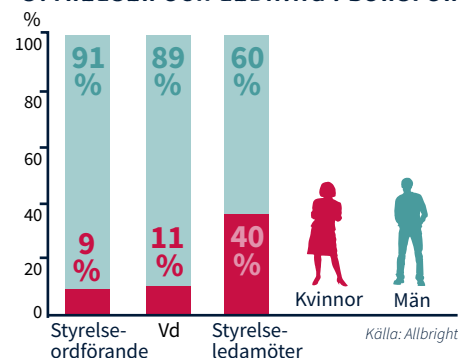

APPENDIX FOTOGRAF

”Politiken, näringslivet, offentlig förvaltning, civilsamhället, media, kyrkan, akademin – ingen av de här sektorerna når i dagsläget upp till 50 procent kvinnor på ledande befattningar. Trots att kvinnor utgör halva delen av befolkningen och har dominerat universitetsutbildningarna i flera decennier. Detta måste förändras. Jämställda arbetsplatser är schysta arbetsplatser, där alla människor får möjlighet att nå sin fulla potential, oavsett kön.”

Amanda Lundeteg, vd Allbright

STYRELSE OCH LEDNING I BÖRSFÖRETAG 2024

I de allra högsta positionerna bland börsnoterade företag i näringslivet är den manliga dominansen tydlig. 89 procent av de verkställande direktörerna är män. När det gäller andelen styrelseordförande är siffrorna likvärdiga.

FISKFABRIKEN

DE TVÅ VÄNNERNA Emil och Siri fick efter studenten anställning på en fiskfabrik vid kusten. Det var ett varierat arbete och bra betalt. Det var lika många kvinnor som män i arbetslaget vilket bidrog till en positiv och trevlig stämning. De två vännerna trivdes bra och fortsatte sin anställning efter sommaren. Båda anställdes med samma lön, yrkestitel och arbetsuppgifter.

Men efter några månader blev Emil fundersam, Siri klagade allt oftare på värk i nacken och i armarna efter arbetsdagen.

De två vännerna började nu fundera på sin arbetssituation. Hur kunde det komma sig att de kände sig så olika i kroppen efter en arbetsdag? De hade ju samma jobb.

Efter en tid noterade Emil att inte bara Siri utan nästan alla andra tjejer ägnade den största delen av dagen åt det slitsamma och enformiga arbetsmomentet att rensa fisk.

Även Emil rensade fisk delar av dagen, men han tog även hand om fiskrensningsmaskinen tillsammans med Jon och Yousef eller lastade pallar på lagret. Han hade en varierad arbetsdag, med både fiskrensning, tunga lyft på lagret men också lättare arbetsuppgifter när han skötte maskinerna.

Det blev nu tydligt för de två vännerna att trots att de hade anställts för att utföra samma sak, hade arbetsuppgifterna blivit uppdelade mellan kvinnorna och männen. De hade fått helt olika arbetssituationer. Ingen hade reagerat över det, och ingen hade beordrat det.

Exemplet med de två vännerna visar hur intern könssegregering kan skapas. Hur ändrar man på det?

DISKUTERA

1. Hur kom det sig att arbetsuppgifterna delades upp?
2. Vad var det som gjorde att Emils arbetsdag blev mer varierad?
3. Har du erfarenhet av någon liknande situation där arbetsuppgifter fördelats olika utifrån kön? Till exempel vem som förväntas använda maskiner på slöjdlektionen, vem av syskonen som får sköta gräsklippningen medan den andra rensar ogräs när familjen hjälps åt i trädgården.

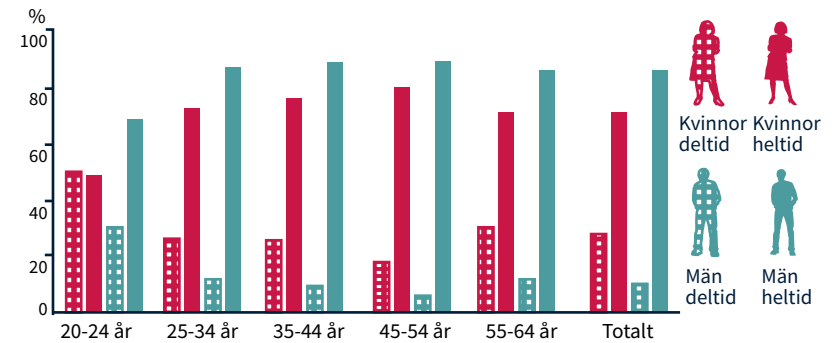
Kvinnor arbetar mest deltid

Heltid betyder att man arbetar och får lön för alla de timmar som ingår i en tjänst på 100 procent. Deltid innebär att man inte arbetar alla de timmar som ingår i en heltidstjänst, man arbetar bara till exempel 75 procent. Då får man också 75 procent av lönen.

Många av de kvinnor som arbetar deltid gör det mot sin vilja, de flesta skulle vilja jobba mer, men heltidsarbete saknas.

Det är också många kvinnor som väljer att arbeta deltid för att få mer tid för hemarbetet. Det är delvis ett frivilligt val, men konsekvenserna blir att de tjänar mindre, får mindre pension och blir mer beroende av partners inkomst, vilket inte gynnar ett jämställt samhälle.

ANDEL DEL- OCH HELTIDSARBETE I OLIKA ÅLDRAR I PROCENT

Källa: SCB 2024

När vi tittar i tabellen över vilka som arbetar mest deltid ser vi att det är betydligt fler kvinnor än män. Av alla de kvinnor som hade ett arbete, arbetade 80 procent heltid och 20 procent deltid. Motsvarande siffror för männen är 90 respektive 10 procent.

JÄMSTÄLLDHET I SKOLAN

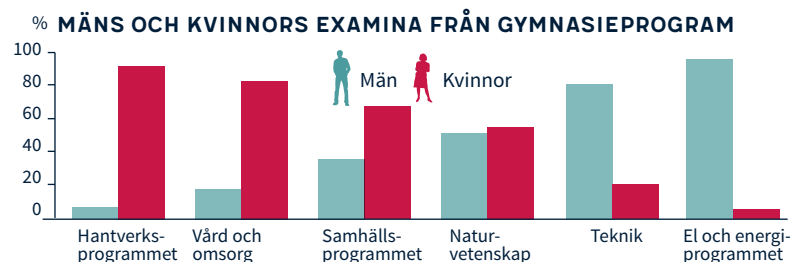
Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

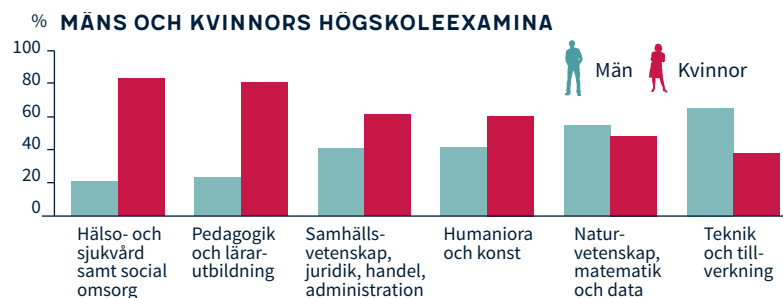
TJEJER HAR i genomsnitt högre betyg från både grundskolan och gymnasiet. Betydligt fler kvinnor, 52 procent, söker sig dessutom vidare till högre utbildningar medan endast 39 procent av män väljer att studera vidare efter gymnasiet. Men trots att kvinnor är bättre utbildade än män syns det inte i lön, ansvar eller status när de kommer ut i arbetslivet. Männerna tjänar fortfarande mest och har den högsta statusen på arbetsplatserna.

Det finns ett tydligt mönster i vilka utbildningar som lockar kvinnor och män. Kvinnor väljer oftare utbildningar inom vård, skola och omsorg medan män är i tydlig majoritet på utbildningar inom teknik, matematik och tillverkning.

Detta mönster lägger sedan grunden för den könsuppdelade arbetsmarknad som vi har i dag.

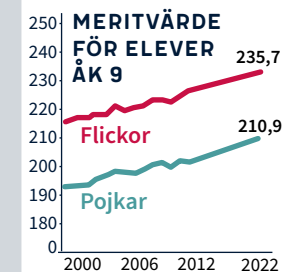
Källa: Skolverket 2022

Källa: SCB 2020/21

DISKUTERA

- Politiken är ett område som kommit längst vad gäller jämställdhet. Vilka fördelar finns det med att ha en jämn fördelning av kvinnor och män när det ska fattas beslut i samhället?
- a) Ge exempel på några typiska kvinno- respektive mansdominerade yrken (till exempel brandman och barnmorska).
b) Välj ut två yrken och fundera på vad det är som krävs för de olika yrkena.
c) Finns det några vanliga könsnormer som kan styra valet av de två yrkena?
d) Finns det något problem med att det inte är en jämn fördelning av kvinnor och män i de yrken du valt?
- Vad kan man göra för att skapa en mer jämställd arbetsmarknad? Ge exempel på en åtgärd som skulle kunna skapa mer jämställdhet.
- Vad tror du behövs för att vara en bra chef? Ge exempel på olika egen skaper du tycker att en bra chef ska ha. Diskutera.
- De flesta tjejer har bättre betyg än killarna. Skiljer sig förväntningarna på tjejer och killar i skolan?
- a) När det är dags att välja till gymnasiet eller vidare studier, tror du förväntningarna från familj, lärare och kompisar påverkar elevers val, eller tror du att det är det egna intresset som är mest avgörande?
b) När du tänker tillbaka på de råd och den information som du och dina klasskamrater fick från skolan inför gymnasievalet. Fick tjejer och killar samma råd?
c) Kan du utifrån det du vet i dag se att det fanns könsnormer som hindrade eller inverkade på stödet? I så fall, ge exempel på vad skolan kunde gjort annorlunda för att bidra till mer jämställda förutsättningar för eleverna inför deras gymnasieval.
- Rektorn på en stor gymnasieskola vill få fler tjejer att välja elprogrammet och fler killar att välja hantverksprogrammet med inriktning frisör. Vad tycker du att rektorn ska göra? Ge några konkreta råd som du tror skulle ge önskad effekt.

Sex procent är män på hantverksprogrammet där till exempel inriktning frisör finns. Fyra procent av eleverna på elprogrammet är kvinnor. Källa: Skolverket

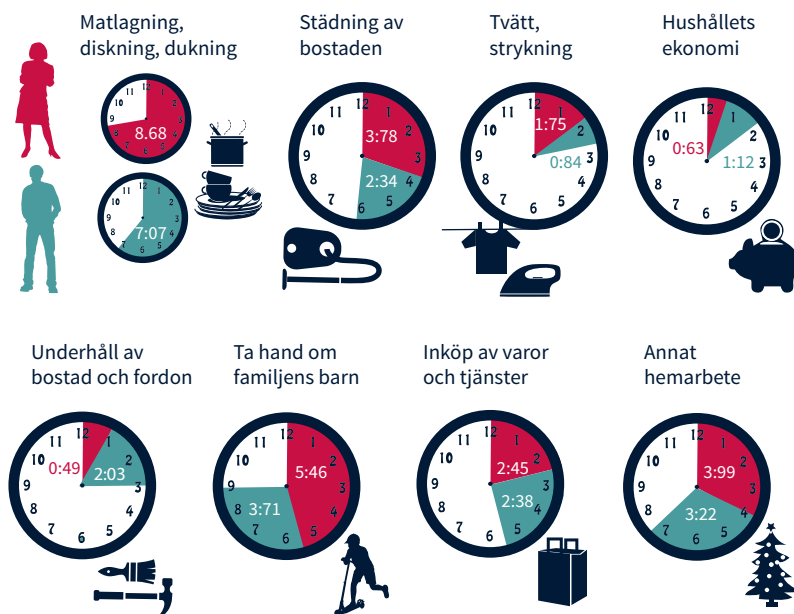
JÄMSTÄLLDHET I HEMMET

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

VI TÄNKER OFTA på arbetsliv och privatliv som tydligt avgränsade områden. Men gränsen mellan jobb och hem är inte så tydlig. Speciellt tydligt blir det för dem som skaffar familj och barn. Familjeliv och arbetsliv påverkar varandra, och det blir helt plötsligt många saker som måste hinnas med. Trots att det skett stora förändringar de senaste åren när det gäller jämställdhet i hemmet finns fortfarande mycket kvar att göra. Ansvar för hem och barn är till exempel en av de viktigaste förklaringarna till att betydligt fler kvinnor arbetar deltid, vilket i sin tur får konsekvenser för deras inkomster och ekonomiska självständighet livet ut.

ARBETE I HEMMET FÖR KVINNOR OCH MÄN I TIMMAR OCH MINUTER PER VECKA

Källa: En fråga om tid. En studie om kvinnors och mäns tidsanvändning. SCB, 2021

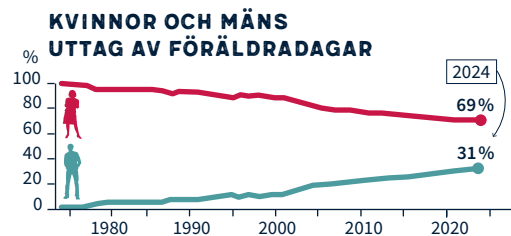
I Sverige är förskoleplatser subventionerade och det kostar max max 1 688 kr, egentliga kostnaden ligger runt 15 000 kr. I England kostar en förskoleplats i snitt runt 8 700 kr i månaden, något som föräldrarna måste betala ur egen ficka.

Kvinnor tar störst ansvar för obetalt arbete i hemmet

Det är mycket som ska göras där hemma för den som har en familj, det ska handlas, lagas mat, städas, tvättas och diskas. Hushållsarbetet är traditionellt sett något som kvinnorna har haft störst ansvar för. När man ser på hur mycket tid vi lägger på hushållsarbete idag ser vi att traditionen fortfarande lever kvar. I genomsnitt ägnar kvinnor 13 timmar åt hushållsarbete per vecka, män lägger ner 7,5 timmar i veckan. Kvinnorna lägger alltså ner nästan 6 timmar mer i veckan på hushållsarbetet, timmar som inte är betalda.

Kvinnor tar ut mest föräldrapenning

Föräldrapenning innebär att de som får barn kan vara hemma med barnet och få ersättning under föräldraledigheten. Föräldrapenning betalas ut i 480 dagar för ett barn, varav 90 dagar är reserverade för vardera förälder. De öronmärkta månaderna i föräldrapenningen infördes som ett sätt att få pappor att ta ut mer av föräldraledigheten. Jämför vi med andra länder har Sverige en mycket generös och flexibel föräldraförsäkring.

Källa: Försäkringskassan

När föräldrapenningen infördes på 1970-talet använde papporna knappt 1 procent av alla föräldradagar. I dag tar männen ut cirka 30 procent av alla betalda föräldradagar, övriga 70 procent tas ut av mamman. Pappans arbetsituation anges ofta som en orsak till hur föräldradagarna fördelas, mammans arbetsituation verkar mer sällan vara avgörande.

Flest kvinnor väljer att vara hemma med sjuka barn

Den som har barn har rätt att vara hemma från jobbet när barnet är sjukt och samtidigt få ersättning. Det kallas vård av barn (VAB). Idag tar männen ut cirka 40 procent av dessa dagar, övriga 60 procent tas ut av mamman. Uttaget av vabbdagar går sakta mot att bli mer jämställt och gapet mellan könen har minskat. Enligt Försäkringskassan kommer det dröja till år 2040 innan mammor och pappor lika ofta är hemma när deras barn är sjukt.

DISKUTERA

1. Titta på diagrammet på sidan 34. Vilka sysslor är mest jämställda? Var skiljer det sig mest? Finns det någon av dessa sysslor som du hjälper till med i ditt hem? Hur stor insats gör du i minuter per vecka tror du? Vem gör de övriga sysslorna i ditt hem?
2. Vad finns det för fördelar med att dela på arbetet i hemmet? Vad finns det för nackdelar med att en person lägger ner betydligt mer tid än övriga i familjen?
3. Vad krävs för att ta hand om små barn? Ge exempel på några egenskaper och kunskaper som behövs. Finns det uppfattningar om att de egenskaperna är vanligare antingen hos kvinnor eller hos män?
4. Varför tror du att många män inte tar ut sin föräldraledighet? Beror det på att de inte vill förlora lön eller status på jobbet, tycker de inte om barn eller tror de att de inte kan? Eller finns det andra orsaker? Hur tänker du?

SWEDISHS DADS

I 45 porträtt skildrar fotografen Johan Bävman pappor tillsammans med sina reflektioner och erfarenheter om föräldraskapet och av att vara pappa.

— Genom igenkänning, att få läsa och se andra pappor som delar med sig av sina tankar och funderingar kring föräldraskapet, kanske fler börjar fundera över sin papparoll och roll som partner, säger fotografen. www.johanbavman.se

”Jag fick argumentera med min sambo för att få mina månader med barnen, eftersom jag tycker det är viktigt att barnen får en närvarande fadersgestalt tidigt i deras liv. Därför var det viktigt för mig att också få möjlighet att vara föräldraledig i den utsträckning jag önskade.”

Samad Kohigoltapeh

Samad Kohigoltapeh, 32 år, byggnadsingenjör. Föräldraledig de 4 första månaderna tillsammans, sedan 6 månader själv med tvillingarna Parisa och Leia.

”Som mamma tror jag att man växer in i föräldraskapet under graviditeten, som pappa kommer det väldigt plötsligt efter förlossningen...En pappa är inte något man blir över en dag, jag tror det tar lång tid att bli trygg i rollen som förälder.”

Markus Bergqvist

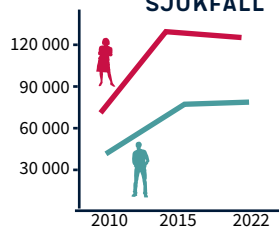
Markus Bergqvist, 33 år, lagerarbetare/musiker. Föräldraledig med sonen Sigge i åtta månader och tidigare med sonen Ted.

JÄMSTÄLLD HÄLSA

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

ANTAL STARTADE SJUKFALL

— Kvinnor — Män
Källa: Försäkringskassan

SVERIGE ÄR ETT LAND med hög levnadsstandard och ett gemensamt trygghetssystem, där vi som medborgare förväntar oss likvärdig vård och att prioriteras på lika villkor. Men det finns tydliga sociala skillnader i hälsa. Människors livsvillkor och levnadsförhållanden inverkar men ohälsan skiljer sig också utifrån könstillhörighet.

Fler unga kvinnor mår psykiskt dåligt

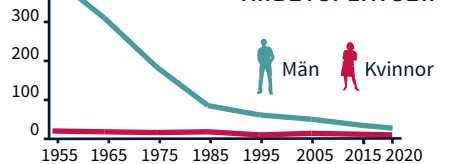
Unga har de senaste 25 åren haft en sämre hälsoutveckling än övriga befolkningen, framför allt vad gäller den psykiska ohälsan. Unga kvinnor är särskilt drabbade av psykisk

ohälsa, och 66 procent av kvinnor i åldern 16–29 år och 42 procent av männen rapporterar om besvär av ångslan, oro eller ångest. Samtidigt söker män överlag vård i mindre utsträckning och i ett senare skede än kvinnor.

Ohälsan i arbetslivet ser olika ut

Sverige har under åren utvecklat lagar och föreskrifter som styr villkoren för vår arbetsmiljö, arbetslivet ska vara så säkert och hälsosamt som möjligt. Med åren har till exempel dödsolyckor på arbetsplatser minskat, det förebyggande arbetet för att undvika ohälsa och medvetenhet kring psykosocial arbetsmiljö har ökat. Ändå leder villkor i arbetslivet till ohälsa. Den könsuppdelade arbetsmarknaden där villkoren skiljer sig åt leder dessutom till att kvinnors och mäns ohälsa i arbetslivet ser olika ut. Arbetsolyckor är vanligast bland män, medan arbetsjukdomar är vanligare bland kvinnor.

DÖDA I OLYCKOR PÅ SVENSKA ARBETSPLATSER

Källa: Arbetsmiljöverket

SEXUELLA TRAKASSERIER

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

VAD ÄR SEXUELLA trakasserier? Är det en hand instoppad mellan benen, nakna kön på bilder skickade till någon som inte brett om det eller kommentarer på nätet om någons utseende? Så här förklarar diskrimineringslagen vad sexuella trakasserier är:

”Ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet.”

Sexuella trakasserier kan alltså visa sig på en mängd olika sätt, till exempel genom handlingar, ord, jargong eller att man skriver något på nätet. Det gemensamma är att handlingen är oönskad, kränkande och av sexuell natur. Det kan handla om allt ifrån klasskompisens hand på rumpan till blickar från arbetskamraten som upplevs obehagliga eller att en full gäst kommenterar servitrisens utseende.

Det är alltid den drabbade som avgör var gränsen går för ett önskat beteende.

Sexuella trakasserier bland unga

Kvinnor blir i högre utsträckning än män utsatta för sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön. Arbetsmiljöverkets arbetsmiljöundersökning från 2021 visade att bland unga kvinnor mellan 16 och 29 år hade nästan 25 procent blivit utsatta för sexuella trakasserier från chefer, kamrater och/eller andra personer på jobbet under de senaste tolv månaderna.

FATTA SAMTYCKE

Ingen ska behöva utsättas för trakasserier, våldtäkt eller annat sexuellt övergrepp. Den första juli 2018 fick Sverige en samtyckeslag. Samtycke utgör gränsen mellan vad som är frivilligt sex och vad som är övergrepp. Samtycke är inte bara viktigt i relation till sex, utan också för att bygga ett samhälle där frivillighet är grunden för mellanmänniska relationer. Ett samhälle som genomsyras av frivillighet, ömsesidighet och respekt. De senaste tio åren har den svenska organisationen Fatta varit drivande i att alla ska förstå vad samtycke är och vad det innebär att praktisera samtycke i vardagen. Det kan till exempel handla om att inte krama eller ta på en annan person utan att först ha frågat ”vill du ha en kram?”

SEXUELLA TRAKASSERIER I SKOLAN OCH PÅ NÄTET:

Enligt en rapport från 2021 har 12 procent av tjejer och 6 procent av killar i årskurs 6–9 utsatts för sexuella trakasserier av en annan elev under året. I en studie från 2018 visade resultatet att bland flickor i årskurs 7–9 rapporterade 36 procent utsatthet på nätet, i jämförelse med 20 procent bland pojkar. Totalt rapporterade 45 procent av pojkarna och 52 procent av flickorna någon form av sexuella trakasserier offline eller online. I en annan studie från 2020 visade det sig att 47 procent av kvinnor och flickor som utsatts för trakasserier på nätet har hotats med fysiskt eller sexuellt våld. I studien var den vanligaste åldern för att utsättas för trakasserier online första gången mellan 14 och 16 år. 24 procent av dem som utsatts för trakasserier online uppger att händelsen har lett till att de känner sig otrygga fysiskt utanför nätet. 42 procent menade att deras självkänsla påverkats negativt och att det lett till emotionell stress. 18 procent berättade att kränkningen har påverkat deras skolarbete. Underrapportering är ett känt problem vid mätning av sexuella trakasserier. En anledning till detta är att trakasserier ofta präglas av tabun och att det kan kännas svårt och jobbigt att berätta för någon annan om vad man utsatts eller utsätts för.

TVÅ VITNESMÅL OM TRAKASSERIER PÅ NÄTET #VIBERÄTTAR

”Jag hade en gång en ’tellyonym’ grej på min snapchat. Det är när personer skickar anonyma meddelanden till en. Det började med frågor som ’vem gillar du’ och ’on/off’, som var enkelt. Men när jag inte svarade på vissa frågor gick det över styr. De skrev att de kommer döda mig om jag inte svarar, de skrev att de vet vad jag bor, min adress, och massa hat som ’din hora du är så tjock och du har tajta kläder så att man ser ditt fett’... om du tycker att den kommentaren var hemsk så sa de också värre saker som ’ta självmord, ingen kommer sakna dig.’”

”Jag är en tjej som är 13 år. För någon månad sen så addade jag någon på snapchat som jag visste vem det var. Efter andra bilden så började han fråga om jag kunde skicka nakenbilder. Jag sa nej men han fortsatte. Till sist så blockade jag honom, men han skapade andra konton. Jag vill inte säga det till någon för att jag är rädd att ingen ska tro mig. Vad ska jag göra? Mår dåligt av detta plus att jag ser honom i skolan varje dag.”

DISKUTERA

Läs vittnesmålen om trakasserier på nätet ovan. Vad kan man göra i såna här situationer? Ge exempel på åtgärder som kan bidra till en tryggare miljö på nätet.

Nu har du fått ta del av den historia som format vårt samhälle och också tittat närmre på aktuell statistik kring jämställdhet i dag. Det här avslutande kapitlet handlar om framtiden. Hur vill vi ha det? Vad görs i dag för att driva utvecklingen mot ett mer jämställt samhälle? Hur skulle du vilja ha det?

Jag fick klart och tydligt förklarad för mig att anledningen att chefen anställde mig var för att han tyckte jag var snygg. Redan första veckan försökte han kyssa mig. Jag var bara 16 år och skämdes så mycket att jag gick därifrån utan lön och kom aldrig tillbaka. Är det så här man ska börja sitt arbetsliv?!

Så här tänker jag i dag ... Ett sådant bemötande är inte okej, till och med olagligt. Jag önskar att jag vågat berätta för det fackliga ombudet och fått hjälp istället för att ta på mig skulden i ensamhet. Det var ju inte mitt fel. Yasmine 22 år

Jag var ung och ny på jobbet och det var svårt att få äldre, oftast män, att erkänna min kompetens. När jag bemöttes med kommentarer som "Det där förstår du inte ..." tog jag alltid åt mig och tänkte att det kanske var sant, att jag inte var bra och kunde tillräckligt för att ta mig an ett uppdrag.

Så här tänker jag i dag ... Jag har lärt mig att känna igen härskar-tekniker. Nu försöker jag avslöja vad som händer i stället för att ta åt mig av vad personerna säger. Varje gång blir det lite enklare att våga säga ifrån, jag vet att jag kan min sak och är bra på det jag gör. Maria 27 år

Alltså vi höll ju hela tiden på att snacka om tjejer hit och dit. Ibland gick några över gränsen. En av killarna i vårt kompisgäng var riktigt dryg mot sin tjej, hon tvingades ta det också, annars blev han asförbannad. Vi andra var helt tysta runt omkring, ingen vågade säga något.

Så här tänker jag i dag ... Jag borde sagt ifrån från första stund. Eller åtminstone gett mitt stöd till henne. Jag mår dåligt av att veta att min tystnad bidrog till att hans kränkande machostil normaliserades. Man får inte acceptera sådant beteende. Hädanefter kommer jag säga ifrån, han får skärpa sig. Jacob 21 år.

Att skapa förändring

Arbetet för ett mer jämställt samhälle måste utföras på flera olika plan och med gemensamma ansträngningar. I grunden handlar det om rättvisa och demokrati. Forskning visar dessutom att jämställdhet är lönsamt. Samhället, företag och organisationer har med andra ord allt att vinna på att bedriva ett medvetet och målinriktat jämställdhetsarbete.

Men vad är det som krävs för att nå jämställdhet? Vilka reformer behövs, vilket arbete måste utföras i samhället, på arbetsplatserna, i klassrummen och hemma vid köksbordet?

Jämställdhetspolitiska målen

De senaste 40 åren har jämställdhet varit ett eget politiskt område. Alla politiska partier i riksdagen är överens om att "kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv". De politiska partierna har sedan olika uppfattningar om hur ett jämställt samhälle ska uppnås, det vill säga vilka åtgärder de anser uppfyller målet på bästa sätt.

Politiska förslag för att skapa ett mer jämställt samhälle tas fram på alla politiska nivåer, och det fattas en mängd beslut som syftar till att skapa jämställdhet. Alla myndigheter arbetar för att uppnå målen. Polis, Skolverket och Arbetsförmedlingen är bara några exempel.

Jämställdhetsmålet har delats upp i sex delmål, som vi nu ska titta närmare på.

1. SAMHÄLLET

2 & 3. ARBETE
OCH SKOLA

4. FAMILJ

5. HÄLSA

6. MÄNS VÅLD
MOT KVINNOR
SKA UPPHÖRA

1. JÄMSTÄLLDHET I SAMHÄLLET

"Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet."

Ur Regeringens mål för jämställdhet 2016

EN JÄMN FÖRDELNING av makt och inflytande handlar delvis om formella politiska rättigheter, till exempel att det är en jämn fördelning av riksdagsledamöter i riksdagen eller bland ministrarna i regeringen. Det är ett mål som vi i Sverige har uppnått. Men det handlar också om att skapa en jämn fördelning mellan kvinnor och män bland nyckelpersoner som har makt i samhället.

Det handlar också om lika möjligheter att delta och påverka samhället. Alla ska, på lika villkor oavsett könstillhörighet, kunna få komma till tals i klassrummet, få förtroende och uppdrag i föreningslivet, få synas och bli lyssnade på i media eller vara lika självklara som lagledare för fotbollsturneringen i skolan.

Vilka hinder finns?

Normer är inget som är beständigt utan något som måste upprepas för att hållas vid liv. Just för att normerna måste repeteras för att behålla sin status finns det utrymme för förändring. Det betyder att vi alla har makt att förändra och luckra upp normer. Det kan vara ett svårt och jobbigt arbete. Det första steget kan vara att bli medveten om normer, att de existerar och påverkar vår självbild och våra liv.

Attityder, normer och hur vi tänker kring kvinnligt och manligt är avgörande för hur vi sedan agerar. Politiska förslag för att utjämna skillnader är bra, men för att förändra människors attityder och normer krävs mycket mer.

Makten att forma sitt eget liv handlar om att saker hänger ihop. Den som tar det största ansvaret för det obetalda hemarbetet, har svårare att hinna med eller att orka engagera sig politiskt eller i föreningslivet. På så sätt blir det obetalda hemarbetet ett hinder – den personens möjligheter att vara en aktiv medborgare begränsas.

Att få utrymme att uttrycka sina åsikter är också en del i målet. Kan du se några konsekvenser av att Josefine alltid är den som för anteckningar på klassrådet och André alltid tar rollen som ordförande?

Arbetet med att förverkliga målet

Många politiker och aktörer i samhället arbetar varje dag för att uppnå en jämnare fördelning av makt och inflytande. Det syns såväl i politiska förslag som i riktade aktiviteter och projekt. Några exempel är förslag på aktuella politiska förslag är att könskvotera bolagsstyrelser, riktlinjer för att skapa en jämnare könsfördelning bland professorer på universiteten eller undersökningar och rapporter i media som lyfter ojämställdheten i näringslivet, dagstidningen och branscher i arbetslivet.

I statliga bolagsstyrelser är andelen kvinnliga ledamöter 49 procent, så har det inte alltid sett ut. Förklaringen är ett strukturerat och medvetet arbete.

"Sverige har världens första feministiska regering. Det innebär att jämställdhet är avgörande för regeringens prioriteringar – i beslut och tilldelning av resurser. Kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet står i centrum, både i det nationella och internationella arbetet."

Sveriges regering 26 augusti 2016

"I Sverige tjänar kvinnor fortfarande mycket mindre än män, kvinnor våldtas och misshandlas. Det här är ju inte en åsiktsfråga utan det är så här det ser ut. Sverige har problem med förtryck mot kvinnor och mot icke-vita personer. Även om Sverige är ett väldigt jämställt land jämfört med andra länder och ett fantastiskt land på massa olika sätt så har vi jättemycket att jobba med."

Amie Bramme Sey, entreprenör, programledare och skribent

#1 Jämställdhet i samhället

INTERVJU MED ALEXANDER WILSON VAN DEURS

Aktiv i ett politiskt ungdomsförbund och ordförande för Jagvillhabostad.nu i Uppsala

Vilka problem upplever du i relation till jämställdhet i samhället idag?

Sverige genomsyras av patriarkala normer och strukturer som står i motsats till den jämställdhet som vi måste uppnå. Dessa, formella som informella, ligger till grund för den ojämställdhet som gör att makt och inflytande i hög grad uppnås av endast män. Vi ser den inom politiken, i näringslivet, på börsen, på lönerna, i hemmet. Kvinnor tjänar i snitt 4 000 kr mindre i månaden än män, både för att deras löner är lägre men också för att de tar ut mer föräldradag, oftare vabbar med barnen och blir sjukskrivna i högre utsträckning. Liknande statistik kan hittas på alla samhällsnivåer, men den tydligaste och yttersta konsekvensen av samhällets ojämlikhet är ändå mäns våld mot kvinnor.

Hur ser du på jämställdhet och att det ska vara en jämn fördelning av makt och inflytande utifrån din vardag?

Det kluriga med normer och strukturer är att de är bra på att vara osynliga för den som inte är uppmärksam på dem. Den där förminskande kommentaren, handen runt midjan, att upprepat avbryta någon som pratar. Det är företeelser som enskilt riskerar att uppfattas som okej för omgivningen eller den som gör det men som tillsammans skapar en situation som signalerar att mannen är överordnad kvinnan. Konsekvensen blir att tröskeln för att ta plats blir betydligt högre för kvinnor. Påföljden blir att kvinnor hålls ute från många rum och förlorar möjligheten till inflytande och makt i samhället. Samtidigt förstärks beteenden och idéer som bekräftar att det accepterade beteendet i samhället är den härskande mansrollen. Det gör att alla som väl får en plats i maktens rum, kvinnor som män, också lär sig anamma den – och då är den onda cirkeln slutet.

Hur ser du på framtiden, vad behöver förändras för att samhället ska bli mer jämställt?

Jämställdhetsarbetet går på tok för långsamt. Statistik från förra året visar att lågutbildade kvinnor dör tidigare än vad de gjorde året innan. Inkomstskillnaderna mellan män och kvinnor är lika stora idag som för 25 år sedan och flickors utsatthet för sexuella trakasserier och övergrepp ökar istället för minskar. För att vända utvecklingen och öka jämställdheten måste vi jobba på flera fronter. Fattigdom och Sveriges akuta bostadsbrist stoppar kvinnor från att separera och lämna våldsamma relationer. Det är problem som kräver både akuta och långsiktiga lösningar. Det normbrytande arbetet kräver en långsiktighet som måste ske i hela samhället. Reformerna som kan skifta makt dynamiken här och nu måste också genomföras, till exempel könskvoterings- och bolagsstyrelser. För som samhället fungerar nu är män per automatik inkvoterade.

**”SOM SAMHÄLLET
FUNKERAR NU ÄR
MÄN PER AUTOMA-
TIK INKVOTERADE.”**

2-3. JÄMSTÄLLDHET PÅ JOBDET OCH I SKOLAN

Kvinnor och män ska ha samma möjlighet och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

UR REGERINGENS MÅL FÖR JÄMSTÄLLDHET 2016 EKONOMISK JÄMSTÄLLDHET, eller jämställdhet på jobbet handlar om att du genom hela livet ska kunna leva på din lön, från att du får ditt första arbete tills att du går i pension. Du ska inte behöva vara beroende av en partner som tjänar mer eller av staten. Även när du har gått i pension efter ett helt arbetsliv ska du kunna känna självständighet.

Kvinnor och män ska också ha likvärdiga förutsättningar och arbetsvillkor. Möjligheterna att utvecklas på arbetet ska inte begränsas av att du är kvinna eller man.

Målet om jämställd utbildning handlar om att skapa en mer jämställd utbildning, att bryta de könsbundna studievalen som gör att kvinnor väljer kvinnodominerade yrken och män söker sig till traditionellt mansdominerade yrken. Det gäller att aktivt arbeta för att sprida kunskaper om arbetslivet inför studievalen, redan inför gymnasiet.

Vilka hinder finns?

I arbetslivet och valet av utbildning är framför allt normer och attityder det största hindret. Till exempel att många tycker att yrken som har med vård att göra passar bättre för kvinnor. Den uppdelade arbetsmarknaden med kvinnodominerade och mansdominerade yrken är i grunden ett resultat av de strukturer som finns i samhället. Den situationen gör att du som individ också påverkas i ditt val av studier och yrke, det kräver mod att på egen hand gå emot de strukturer som finns i samhället.

Arbetet med att förverkliga målet

För att förändra synen på vad som är typiska kvinnliga och manliga yrken gäller det att arbeta aktivt för att sprida kunskaper om arbetslivet, till exempel inför val till gymnasiet och högskolan.

Det finns lagar som reglerar jämställdhet och diskriminering och det är en bra grund. Till exempel så innehåller föräldraledighetslagen ett förbud som gör att den som är eller har varit föräldraledig har rätt till en löneutveckling som om den hade arbetat. Det finns också ett krav på arbetsgivare att göra en kartläggning av lönerna för att kunna se om det finns osakliga löneskillnader som direkt eller indirekt har samband med kön.

Ansvaret för lönen på arbetsplatserna i Sverige ligger hos arbetsmarknadens parter, det betyder att det är avtalen mellan arbetsgivarna och de fackliga organisationerna som styr löneutvecklingen. I kollektivavtalen kan de åstadkomma mer jämställda löner. De kan även göra överenskommelser med mål som att möjliggöra att få arbeta heltid för de som vill och minska ofrivilligt deltidsarbete.

"Arbete lägger grunden för jämställdheten eftersom en egen inkomst ger självständighet och makt över ens eget liv. Men arbetslivet måste bli mer jämställt. Då behöver kvinnors arbetsmiljö förbättras och det måste bli lättare att få ihop jobb och familjeliv. Fler utrikes födda kvinnor behöver komma in på arbetsmarknaden och få chansen att stå på egna ben."

Eva Nordmark, jämställdhetsminister 2022

Att sprida kunskap och väcka nyfikenhet redan i unga år kan bidra till att fler väljer utbildning utifrån sina intressen i stället för förväntningar utifrån kön.

#2 och 3 Jämställdhet på jobbet och i skolan

INTERVJU MED TINA LÖFGREN

Målare

Vilka problem upplever du i relation till jämställdhet på jobbet och i skolan?

Det ställs andra krav på kvinnor i branschen eftersom många (chefer, kunder, kollegor) har förutfattade meningar gällande vår prestationsförmåga. Som att kvinnor anses sakna muskelstyrkan för att gå på byggen, blir satta på andra typer av jobb och sällan ges möjlighet att motbevisa detta. Arbetsledare upplever också att det är svårt att ställa krav på beställaren, som till exempel skilda omklädningsrum. Det är också svårt att få utrustning, kläder och skor, som är anpassad efter icke-normen eftersom utbudet är begränsat. Det är svårare för tjejer att få jobb efter utbildningen. Kunder reagerar ofta på vårt kön och det blir hela tiden ifrågasatt om vi klarar av arbetsuppgiften eller om en kollega ska komma och hjälpa till.

Hur ser du på ekonomisk jämställdhet och utbildning utifrån din vardag och ditt arbetsliv?

Ackordet, det vill säga huvudlönesystemet, är i sig helt könsneutralt eftersom det baseras på prestation. Det är däremot skillnader i förutsättningar mellan jobben, vem som får de mest lönsamma projekten – och det är arbetsgivarna som fördelar dessa. Detta gynnar oftast män eftersom fördomen är att vi kvinnor inte klarar av yrket lika bra som en man. Vi har även oförklarliga löneskillnader i branschen gällande den individuella timlönen. Ingen vet varför det är så och det har inte gjorts någon utredning.

Hur ser du på framtiden, vad behöver förändras för att skola och arbetsplatser ska bli mer jämställda?

I skolorna ser vi i högre utsträckning ett jämställt elevunderlag, fler kvinnor lockas till branschen vilket är positivt. Det som blir problematiskt är att branschen inte är anpassad utifrån att det finns två kön – till exempel byggbodarnas utformning av dusch/omklädningsrum och fikarum. Kvinnor lämnar branschen efter några år. Det är något som behöver utredas ordentligt. Det finns i nuläget ingen forskning eller utredning som går till botten med varför det är så, vi är lämnade åt gissningar och antaganden. Vi behöver mer utbildning för arbetsledning och anställda angående jämställdhet. Vi behöver också ökat fackligt inflytande i frågan. Skolorna gör ett bra jobb med jämställdheten – branschen måste ta efter och lära sig!

"DET BLIR HELA TIDEN IFRÅGASATT OM VI KLARAR AV ARBETSUPPGIFTEN."

4. JÄMSTÄLLDHET I HEMMET

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

DET HÄR MÅLET handlar om att bryta den könsnorm som säger att kvinnor ska anpassa sitt förvärvsarbete för att kunna ta hand om hem och barn, laga mat och så vidare samtidigt som män ska arbeta och försörja familjen. Målet är att alla ska ha samma möjlighet till ett avlönat arbete och samtidigt kunna ha en familj och vårda relationer med närstående. Det kan handla om att dela på föräldraledigheten och att i vardagen hjälpas åt med allt från att hämta barn på förskolan efter arbetsdagen, byta däck på bilen och gå på föräldramöten till att laga middag och tvätta.

Läsläsning kan vara en del i att ta ansvar och hjälpas åt i familjelivet.

Vilka hinder finns?

Precis som i de andra områdena handlar det om att förändra de attityder, traditioner och normer som finns i samhället kring vad som förväntas av kvinnor och män.

Fördelningen av föräldraledighet bidrar till att upprätthålla en könssegrerad arbetsmarknad med skillnader i inkomst och makt mellan kvinnor och män.

Arbetet med att förverkliga målet

Trots att arbetsgivare inte ansvarar för hur familjer fördelar sin föräldraledighet så spelar arbetsgivaren en viktig roll. Fler och fler arbetsgivare uppmuntrar föräldrar att ta ut föräldraledighet och hitta praktiska sätt för att kunna kombinera arbetsliv och familjeliv.

Den tredje örönmärkta månaden i föräldrapenningen som har utökats i flera steg är ett exempel på en politisk reform som syftar till att få fler män att vara hemma med sitt barn. Andra åtgärder som kan leda till ökad jämställdhet i hemmet är till exempel om en kommun erbjuder nattdagis, så att de föräldrar som arbetar skift eller natt har möjlighet att kombinera familjelivet med sitt arbete.

”Det är framför allt normer, och inte ekonomi, som styr hur vi väljer att använda oss av föräldraförsäkringen. Att män enbart tar ut 25 procent och kvinnor 75, är problematiskt på flera sätt. Förutom att många män går miste om tid med sina barn, innebär det att många kvinnor får en sämre förankring på arbetsmarknaden och lägre lön och pension. Kvinnor tar också i hög utsträckning det allra största ansvaret för hem och barn, något som lever kvar även när föräldraledigheten är slut. Både män, kvinnor och barn skulle tjäna på ett jämnare uttag av föräldrapenningen.”

Jan Andersson, chef för barn- och familje frågor, Försäkringskassan

#4 Jämställdhet i hemmet

INTERVJU MED ISAK EKBLOM, SEBASTIAN BORSSÉN, JIM TELLEFSDAL
förtroendevalda på sina arbetsplatser, driver FackYou-podden

Vilka problem upplever du i relation till jämställdhet i hemmet?

Isak Ekblom: För mig och min fru blev det en ofrivillig ojämställdhet eftersom vi båda ville dela på föräldraledigheten. På grund av graviditeten blev min fru arbetslös och hade svårt att hitta jobb eftersom hon skulle vara hemma med barn. Vi har haft fackklubb på mitt jobb sedan 1930, så vi har både bra löner och övriga förmåner vilket gör att det blir enormt stor skillnad för oss ekonomiskt beroende på vem som är hemma. Trots att vi vill dela lika på ledigheten hamnade vi i ett läge där jag som man jobbade och hon som kvinna stannade hemma – helt mot vad vi egentligen ville. Ingen gynnas av detta! Det här är en stor anledning till att jag engagerat mig i vår fackklubb. För mig är barnen det viktigaste i livet, men den ekonomiska ojämlikheten fick mig att prioritera mot min vilja.

Hur ser du på jämställdhet och en jämn fördelning av betalt och obetalt omsorgsarbete utifrån din vardag?

Sebastian Borssén: Jag tycker att man skall börja fundera på det obetalda arbete som sker i anslutning till hemmet.

Åttatimmarsarbetsdagen är baserad på att man har någon som tar hand om ens hem medan man är på jobbet. Därför bör man ta sig en funderare på hur arbetsdagen och arbetstidslagen ser ut. Särskilt vanligt i de kvinnodominerade yrkena är att kvinnor inte har heltidsanställningar, ibland har de till och med aktivt valt bort att jobba heltid på grund av allt obetalt hemarbete. Detta skapar i sin tur klyftor i lön och semester men framför allt i pensionen. Detta leder till ojämställda förhållanden, där en person har ett stort ekonomisk underläge i relation till den andra.

Hur ser du på framtiden, vad behöver förändras för att öka jämställdheten i hemmen?

Jim Tellefsdal: Först och främst så handlar det om att belysa ojämställdheten och prata om den hemma. Som mycket annat så handlar det om kunskap och exempel på detta är hur man som förälder agerar och är en förebild för sina barn. Är man jämställd i sitt föräldraskap? Eller visar man till exempel bara det ena barnet hur man byter däck och sköter en grill? Vi behöver även prata om det obetalda hemarbetet med vår omgivning, om vad som anses typiskt manliga och vad som är typiskt kvinnliga sysslor. Hur värderar vi dessa, och om vi värderar olika, varför gör vi det? I sin relation behöver man prata om det ekonomiska upplägget i hemmet. Har man lika fördelning eller betalar mannen hårda saker som bil, hus, tekniska prylar, medan kvinnan betalar för de mjuka sakerna som mat och kläder till barnen? Diskuterar man hur sparande ser ut i familjen eller sparar vi efter egen plånbok? Delar man på sin inkomst eller "får" den som har mindre inkomst saker av sin partner? Det är via diskussion som vi ökar medvetenheten och får en chans att ändra våra beteenden.

**"ÅTTATIMMARS-
ARBETSDAGEN ÄR
BASERAD PÅ ATT
MAN HAR NÅGON
SOM TAR HAND OM
ENS HEM."**

5. JÄMSTÄLLD HÄLSA

Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

DET HÄR MÅLET syftar till att alla, oavsett könstillhörighet, ska få den vård de behöver. Sverige är ett land med hög levnadsstandard och ett gemensamt trygghetssystem, ändå finns skillnader i hälsa och dödlighet.

För att nå jämställd hälsa innebär det att diagnoser och behandlingar måste utgå från individens behov, utan att påverkas av förlegade eller felaktiga föreställningar om kvinnligt och manligt. Det gäller såväl fysiska som psykiska besvär och sexuell hälsa.

Det krävs riktade insatser som ger ökad medvetenhet om sjukdomar som drabbar kvinnor och förebyggande arbete för att bryta normer och bemötande där män förväntas vara "starka" genom att till exempel inte prata om känslor.

I arbetslivet krävs det främst förebyggande insatser för att kunna främja jämställd hälsa.

Vilka hinder finns?

Unga människor har de senaste 25 åren haft en sämre hälsoutveckling än övriga befolkningen, framför allt vad gäller den psykiska hälsan. Fler unga kvinnor än unga män rapporteras ha psykiska besvär, där höga prestationskrav uppges vara en vanlig orsak som begränsar tjejers välmående. Samtidigt är normer och attityder ett stort hinder för killar som förväntas vara starka och inte visa känslor. Det leder till konsekvenser som att de trots psykisk ohälsa lämnas ensamma med sina problem och drar sig för att söka hjälp. Det finns också ett behov av att öka medvetenheten om de allvarliga konsekvenser som riskbeteende bland främst unga killar kan leda till.

Fler män återfinns i yrken där det finns direkta olycksrisker, såsom arbete med tunga fordon, farliga maskiner och riskfyllda miljöer. Det är också vanligare att män skadas eller omkommer i olyckor på jobbet. Kvinnor drabbas å andra sidan i högre grad av belastningsskador och psykisk ohälsa i arbetslivet. Kvinnor jobbar ofta i relationsyrken inom vård, skola och omsorg där det kan vara svårt att få ihop en tillfredsställande arbetsmiljö med en god omsorg. För att nå målet om jämställd hälsa behöver det förebyggande arbetet se olika ut.

Arbetet med att förverkliga målet

Det krävs ett aktivt arbete inom skola, arbetsliv och sjukvård för att förändra de attityder och normer som begränsar kvinnors och mäns möjligheter att få stöd utifrån individuella behov.

Fler och fler ungdomsmottagningar gör riktade insatser för att nå unga killar. Sjukvården är en kvinnodominerad bransch och till exempel har riktade insatser gjorts för att anställa fler män till ungdomsmottagningar. Ideella organisationer gör också riktade insatser för att stötta och förändra förväntningar på killar som starka, okänsliga och oberörda.

Genom lagar och föreskrifter från Arbetsmiljöverket ska förebyggande systematiskt arbetsmiljöarbete ske på arbetsplatserna för att motverka ohälsa.

"De killar som kommer till ungdomsmottagningen söker ofta hjälp för fysiska åkommor. Förutom att hjälpa dem med de fysiska besvären ställer jag också alltid frågan 'Hur mår du som människa?' De flesta mår bra medan andra börjar gråta direkt, det kan handla om sorg, olycklig kärlek eller kompisar. Eller att det saknas struktur och framtidstro. Om vuxenvärlden vågar ställa fler frågor till killarna så blir det en signal till dem att det är acceptabelt att vara sårbar."

Tomas K. Ojala, barn och ungdomssjuksköterska Landstinget Värmland

Förväntningar om att vara stark och inte visa känslor leder till att många killar lämnas ensamma med sina problem. Fler insatser som möjliggör för killar att våga söka stöd när de inte mår bra är ett sätt för att nå jämställd hälsa.

#5 Jämställd hälsa

INTERVJU MED FILIP LANDSBO

Psykolog

Vilka problem upplever du i relation till regeringens mål om jämställd hälsa?

Som psykolog arbetande inom hälso- och sjukvården är min erfarenhet att fler kvinnor än män söker vård för psykisk ohälsa. I svenska studier framkommer det att kvinnor rapporterar psykisk ohälsa i större utsträckning än män, och särskilt unga kvinnor rapporterar i allt större utsträckning att de mår psykiskt dåligt. Samtidigt är det fler män än kvinnor som begår självmord så det är troligt att det finns många män med psykisk ohälsa som vården inte kommer i kontakt med och inte har möjlighet att hjälpa.

Hur ser du på jämställdhet och jämställd hälsa utifrån din vardag?

Jag ser att ojämställdhet i parrelationer påverkar hälsan, både den psykiska och fysiska hälsan negativt för den part som exempelvis tar mer ansvar för det icke-avlönade arbetet. Jag ser att många kvinnor i heterosexuella relationer tar mer ansvar för att få till en välmående relation, som att initiera och driva att gå i parterapi.

"JAG SER ATT OJÄMSTÄLLDHET I PARRELATIONER PÅVERKAR HÄLSAN."

Hur ser du på framtiden, vad behöver förändras för att kvinnor och män ska ha samma förutsättningar till god hälsa?

Jag tror att det är viktigt att de här frågorna förs in tidigt i undervisningen i skolan för att könsnormer kopplade till psykisk ohälsa ska kunna förändras på sikt. Exempelvis genom att arbeta med maskulinitetsnormer. En annan sak jag tror är viktig är att det på vårdutbildningar, exempelvis på psykologprogrammet, finns fler inslag som rör psykisk (o)hälsa ur ett jämställdhetsperspektiv. Jag tycker att det var för lite av detta på min utbildning och det hamnar då på den enskilda psykologen att utbilda sig i ämnet.

6. MÄNS VÅLD MOT KVINNOR SKA UPPHÖRA

Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

Ur regeringens mål för jämställdhet 2016

DET HÄR jämställdhetspolitiska målet syftar till att få stopp på det könsrelaterade våldet. Det handlar om rätten och möjligheten att bestämma över sin egen kropp och sexualitet.

För att förtydliga att det handlar om mäns våld mot kvinnor har det tidigare använda könsneutrala begreppet "könsrelaterat våld" ersatts av "mäns våld mot kvinnor".

Sexuella trakasserier både i skolan och på arbetsplatser är också ett allvarligt problem som omfattas av detta mål. Det har visat sig vara vanligare än man tidigare trott. Det kan handla om allt från jargonger och sexskämt i redskapsbodarna på bygget där du är lärling, till kommentarer med sexanspelningar från kocken i restaurangen där du jobbar extra eller regelrätta sexuella ofredanden, som att chefen tar dig på rumpen.

Vilka hinder finns?

De finns en tydlig vilja i samhället att agera för att minska våld mot kvinnor. Samtidigt är okunskapen stor och frågan upplevs som komplicerad. Våld i nära relationer är ofta förknippat med skam och tystnad vilket är ett hinder för att skapa en förändring. Det förebyggande arbetet mot våld i nära relationer handlar om att minska återfall och upprepat våld genom strategiska insatser, stöd till brottsoffret och insatser för våldsutövaren. Att även tidigt belysa attityder, normer och värderingar kring våld och manlighet är viktigt.

Arbetet med att förverkliga målet

Både företag och skolan behöver vara uppmärksamma på såväl sjukfrånvaro som psykosocial ohälsa. Konkreta handlingsplaner för att snabbt kunna hantera situationer där sexuella trakasserier uppstår är en väg i både skola och arbetsliv.

En arbetsgivare kan under medarbetarsamtal, ett enskilt samtal med varje anställd som arbetsgivare bör ha minst en gång om året, ta upp frågor rörande privatlivet på ett sätt som ändå respekterar arbetstagarens per-

sonliga integritet. Ett arbete för att belysa attityder, normer och värderingar kring våld och manlighet är en viktig del som många aktörer, såväl myndighet som civilsamhälle lägger kraft på.

Samverkan mellan till exempel polis, åklagare och socialt stöd är viktigt.

Att få fler våldsutsatta att våga anmäla, och stå kvar vid sin anmälan är ett resultat av riktade projektinsatser utifrån delmålet. Att ge förövaren stöd och insatser att förändra sitt beteende är också en viktig del i arbetet.

"Brå (Brottsförebyggande rådet) genomförde år 2014 en kartläggning över våld i nära relation, som visar att var femte person i åldern 16-79 år någon gång utsatts för våld av en partner. Våld i nära relation är något mycket privat, och det är ofta svårt att prata om och att be om hjälp för den som utsätts. Det kan kännas lättare att någon annan tar upp det. Det första du kan göra är att uttrycka din oro och visa att du finns. Hur ni sedan går vidare beror på vart ditt initiativ leder, då den som är utsatt själv måste vilja förändra sin situation. Jag tror att arbetsplatsen betyder mycket för den som är utsatt. På jobbet får man en chans att komma i väg hemifrån och verka i en annan miljö, vilket kan stärka självkänslan."

Anna Frenzel, utredare på Brå

#6 Mäns våld mot kvinnor

INTERVJU MED AMANDA SONESSON

projektledare med stort engagemang för civilsamhället

Vilka problem upplever du i relation till regeringens mål om att mäns våld mot kvinnor måste få ett slut?

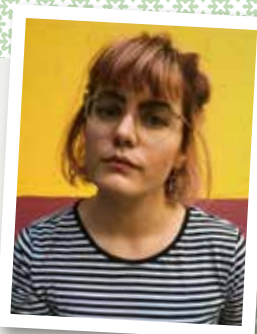
Mäns våld mot kvinnor eller våld i nära relationer är ett globalt samhällsproblem som inte bara skördar tusentals kvinnors liv varje år utan också traumatiserar de som tvingas leva i våldets skugga, till exempel barn. Jag tycker att Sverige har en stark och progressiv lagstiftning när det kommer till våld i nära relationer. Det är viktigt att lyfta fram att våld inte bara är fysiskt utan också psykiskt. Det som fortfarande är ett problem idag är att våldet fortsätter att vara tabubelagt, och att det finns många olika (felaktiga) föreställningar om vad det beror på. Till exempel att våld beror på alkohol eller på klass och utbildningsbakgrund. Där tycker jag att den svenska kvinno- och tjejjourrörelsen har gjort ett fantastiskt jobb med att sprida information och kunskap om att våldet inte har med bakgrund och var en kommer ifrån att göra. Könsbaserat våld handlar om patriarkala strukturer som tar sig olika uttryck i olika delar av världen – men som alla utmynnar i samma typ av handling, våld. Jag tycker också att det finns en poäng i att prata om våldet som könsbaserat – men samtidigt lyfta att våld i nära relationer inte är något som bara existerar i heterosexuella relationer.

Hur ser du på jämställdhet och mäns våld mot kvinnor utifrån din vardag?

Under hela mitt tidiga tonår och unga vuxenliv har jag varit otroligt rädd för mäns våld. Det har fått mig att titta ner i marken snarare än att möta främmande mäns blickar. Jag har gått hem på kvällarna med nycklar mellan knogarna och funderat mycket över hur jag skulle reagera om någon gav sig på mig – och vad jag måste göra då. Jag upplever att det har varit och är en orättvis begränsning på mitt liv. Det har fått mig att engagera mig ideellt bland annat i en tjejjour och på ett skyddat boende för tjejer som tagit sig ur prostitution. Det ironiska med mina skyddsåtgärder – att inte möta någons blick eller att vara försiktig i kontakten med främlingar – är att all statistik pekar på att mäns våld mot kvinnor – fysiskt, psykiskt, sexuellt – sker i nära relationer och inom hemmets fyra väggar.

Hur ser du på framtiden, vad behöver förändras för att mäns våld mot kvinnor ska få ett slut?

Det finns otroligt mycket kvar att göra för att bli av med det könsbaserade våldet. En sak som jag tror är viktig är att jobba med män och maskulinitetsnormer. Män, eller individer som slåss måste också prövas och dömas – men framför allt behöver de få hjälp och komma till insikt om varför de slåss. Människor som slåss, slåss av en anledning. Jag tycker mycket om den norska psykologen Per Isadals böcker och teorier om att våldet är en reaktion på känslor av maktlöshet. Isdal jobbar med dömda våldsvärkare och kvinnomisshandlare och hans teorier om våldets mekanismer bygger på erfarenheter och slutsatser som han dragit i sitt arbete.

**”MÄNNISKOR
SOM SLÅSS,
SLÅSS AV EN
ANLEDNING.”**

DISKUTERA

Egenskapsövning – diskutera jämställdhet

Det här är en reflektionsövning som engagerar hela klassrummet.

Börja med att beskriva hur en brainstorming går till. Det vill säga, att man svarar impulsvitt och direkt på frågan och att allt som sägs skrivs upp. Ställ en fråga i taget och skriv ner svaren:

- Hur bör män vara i dagens samhälle?
- Finns det olika förväntningar på olika män?
- Riktas samma förväntningar mot exempelvis svenskfödda ljushyade män som mot mörkhyade utlandsfödda män?
- Hur bör kvinnor vara i dagens samhälle?
- Finns det olika förväntningar på olika kvinnor?
- Riktas samma förväntningar mot exempelvis svenskfödda ljushyade kvinnor som mot mörkhyade utlandsfödda kvinnor?

När ni är klara med brainstormingen är det dags att gå vidare till nästa del av övningen, där ni låter gruppen diskutera i bikupor. Dela in gruppen i flera mindre grupper (3–4 pers per grupp) och låt dem reflektera över vad de tänker på när de ser alla ord. Låt diskussionen pågå i 15–20 min. Samla därefter hela gruppen igen. Låt varje grupp presentera allt eller delar av vad de kommit fram till under bikupediskussionen.

Använd det som kommit upp för att fördjupa/ge mer information om kön och jämställdhet. Reflektera tillsammans i gruppen kring följande frågor:

- Finns det någon som helt lever upp till dessa förväntningar?
- Hur kan de ord som kommit upp kopplas till makt?
- Vad får dessa förväntningar för konsekvenser?
- Vad händer med dem som bryter mot normer kring exempelvis kön? Vad/för vem går det bra att bryta och inte?
- Vilka "sfärer" ska män och kvinnor befinna sig i utifrån dessa listor? Finns det förväntningar på att olika män och olika kvinnor ska vistas inom olika "sfärer"?
- Hur kan det som kommit upp i brainstormingen kopplas till de sex jämställdhetspolitiska målen om makt och inflytande, skola och jobb, hemmet, hälsa och våld?

Vid en sådan här diskussion är det också möjligt att gå vidare och be gruppens deltagare att fundera över vilka föreställningar kopplade till kön som finns i klassrummet eller hos gruppen. Man kan också be alla reflektera över vilka förändringar som måste till för att förändra framtiden.